

OULUN YLIOPISTO
UNIVERSITY of OULU

KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA

Luokanopettajankoulutus		Tekijä Nevala Minna	
Työn nimi Sosiaalisen median mahdollisuudet alakouluopetuksessa			
Pääaine Kasvatustiede	Työn laji (KM) pro gradu -tutkielma	Aika Huhtikuu 2013	Sivumäärä 64 + 1
Tiivistelmä			
<p>Tutkielmani tarkoituksena on selvittää, miten alakoulun opettajat hyödyntävät sosiaalista mediaa opetuksessaan. Sosiaalinen media opetuksessa on suhteellisen uusi ilmiö. Se on kuitenkin kasvattanut suosiotaan räjähdysmäisesti myös koulumaailmassa. Sosiaalisen median ominaisuuksista puhutaan ja kirjoitetaan paljon, mutta kattavaa määritelmää siitä on lähes mahdotonta löytää.</p> <p>Sosiaalinen media tarjoaa lukemattomia mahdollisuuksia, joita voi hyödyntää myös kouluissa ja arkipäivän opetuksessa. Onko motivoituneita uusien opetusmetodien käyttäjiä kuitenkaan yhtä paljon kuin sosiaalisen median mahdollisuuksia? Tavoitteenani oli selvittää, mitä alakoulun opettaja tietää sosiaalisesta mediasta ja miten hän sitä hyödyntää opetus- ja oppimistilanteissa päivittäisessä koulutyössään.</p> <p>Tutkimusotteeni on kvalitatiivinen ja noudatan fenomenografista analyysia. Aineisto on koottu Facebookin ja Opettaja-lehden ilmoituksen välityksellä helmi-maaliskuussa 2013. Kaikkiaan 16 alakoulun opettajaa, kymmenen naista ja kuusi miestä eri puolilta Suomea vastasi kyselyyni. Vastaajien ikä vaihtelee 27 ja 59 ikävuoden välillä.</p> <p>Tutkielmani tuloksena totean, että sosiaalinen media on alakoulun opettajille tuttu ja jo käytössä opetuksessa. Kyselyyni vastanneet opettajat hyödyntävät jokainen sosiaalista mediaa joskus omassa opetuksessaan. Kuusi vastaajista käyttää sosiaalista mediaa jollakin tavalla opetuksessaan joka päivä, seitsemän opettajaa vastauksensa mukaan harvoin. Loput kolme opettajaa hyödyntävät sosiaalista mediaa kerran viikossa. Vastaajien mukaan sosiaalinen media parhaimmillaan helpottaa opettajan työtä ja antaa ideoita omaan opetukseen. Sosiaalista mediaa voidaan hyödyntää niin monella eri tavalla kuin on opettajiakin. Tutkielmassani opettajia runsaasti siteeraten totean, että sosiaalisen median opetuskäytössä vain mielikuvitus on rajana!</p>			
Asiasanat blogi, kokemus, opetus, sosiaalinen media, tietotekniikka, verkkoyhteisö, viestintäteknikka, web-2.0, wiki			

Sisällys

1. JOHDANTO	2
2. OPETUS- JA OPPIMISVÄLINEET	5
2.1. Erilaisia opetus- ja oppimisvälineitä.....	5
2.2. Opetus- ja oppimisvälineiden käyttö	7
3. MEDIA	9
3.1. Media opetus- ja oppimisvälineenä.....	9
3.2. Mediakasvatus koulussa	10
3.3. Mediakasvatus kotona	11
4. SOSIAALINEN MEDIA.....	13
4.1. Sosiaalisen median keskeiset käsitteet.....	13
4.2. Sosiaalinen media opetuksessa	16
4.3. Sosiaaliseen mediaan liittyviä tutkimuksia	25
5. TUTKIMUKSEN EMPIIRINEN TOTEUTUS.....	29
5.1. Lähtökohdat ja tutkimusongelmat.....	29
5.2. Tutkimusjoukko.....	30
5.3. Tutkimusmenetelmälliset valinnat	30
5.4. Tutkielmassa käytetty menetelmä.....	37
5.5. Aineiston keruu.....	37
5.6. Aineiston analysointi.....	40
5.7. Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	42
6. TUTKIMUSTULOKSET.....	46
6.1. Tutkimusjoukon kuvaus	46
6.2. Mitä alakoulun opettaja tietää sosiaalisesta mediasta?.....	47
6.3. Miten alakoulun opettaja hyödyntää sosiaalista mediaa opetus- ja oppimistilanteissa?	50
6.4. Muuta aineistosta nousevaa huomionarvoista	55
6.4.1. Sosiaalisen median käyttöesimerkkejä alakouluopetuksessa	55
6.4.2. Sosiaalisen median hyödyntäminen alakouluopetuksessa tulevaisuudessa	58
6.5. Tutkimustulosten yhteenveto.....	60
7. POHDINTA	63
LÄHTEET	65
Liite.....	71

1. JOHDANTO

Sosiaalinen media on suhteellisen uusi ilmiö opetuksessa, mutta kasvattanut suosiotaan räjähdysmäisesti. Sen ominaisuuksista puhutaan ja kirjoitetaan paljon, mutta kattavaa määritelmää sosiaalisesta mediasta on lähes mahdotonta löytää. Sosiaalinen media tarjoaa lukemattomia mahdollisuuksia, joita voi hyödyntää kouluissa ja tavallisessa opetuksessa. Onko motivoituneita uusien opetusmetodien käyttäjiä kuitenkaan yhtä paljon kuin sosiaalisen median mahdollisuuksia?

Sosiaalisen median käyttöön oppii, kunhan voittaa ensin mahdolliset ennakkoluulot ja pelot. Sosiaalisen median avulla voi olla yhteydessä ihmisiin ympäri maailman, vain nappia painamalla. Uusien metodien käyttö pitää opettajankin ajan tasalla.

Tutkielmani käsittelee sosiaalista mediaa opetuksessa. Raportissani kirjoitan sosiaalisesta mediasta ja selvitän, millaisia kokemuksia opettajilla on sosiaalisen median hyödyntämisestä alakouluopetuksessa. Osa opettajista ei ole kiinnostunut teknologiasta, ja siksi pyrin tutkielmassani saamaan vastauksia myös sellaisilta opettajilta, jotka ovat kiinnostuneita uudesta teknologiasta ja sosiaalisesta mediasta ja jotka käyttävät niitä opetuksessaan aktiivisesti.

Valitsin aiheekseni sosiaalisen median, koska olen kiinnostunut teknologiasta ja erityisesti tieto- ja viestintäteknikasta. Teknologia on ollut minulle tuttua ja osa arkipäivää jo lapselta lähtien. Olen lukioaikani toiminut tutorina ja auttanut alakouluoppilaita englannin läksyissä Skypen välityksellä. Joka viikko, tiettyyn kellon aikaan istuin tietokoneen ääressä ja odotin oppilaiden yhteydenottoa Skypen kautta. Aluksi oppilaat soittivat pienryhmissä, mutta myöhemmin he uskalsivat ottaa yhteyttä yksinkin. Luimme yhdessä oppikirjaa ja harjoittelimme sanoja englanniksi. Kävimme läpi myös oppikirjan tehtäviä. Osa oppilaista oli niin innokkaita, että he jopa lauloivat ja lukivat runoja minulle englanniksi. Oppilaiden into oli ilmeistä.

Sosiaalinen media mahdollistaa jatkuvan oppilaiden välisen yhteyden. He voivat tarvittaessa kysyä neuvoa opettajalta ja muilta oppilailta. Sosiaalisen median käyttö motivoi oppilaita. Oletan, että oppilaat olisivat motivoituneita tekemään läksyjä, jos opettaja asettaisi

tehtävät johonkin verkkopalveluun. Oppilaat tekevät mielellään läksyt samalla, kun joka tapauksessa ovat tietokoneen ääressä.

Kannattaako sosiaalista mediaa käyttää opetuksessa? Miten sosiaalinen media voi motivoida oppilaita? Mitä sosiaalinen media voi antaa oppilaille? Oppilaat oppivat nopeasti käyttämään uutta teknologiaa. Tämä edellyttää, että oppilailla on mahdollisuus käyttää tietokoneita ja lupa esimerkiksi ladata erilaisia ohjelmia Internetistä niin koulussa kuin kotonakin.

Tässä tutkielmassa haluan selvittää, kuinka opettajat hyödyntävät sosiaalista mediaa alakoulussa. Kuinka usein he käyttävät mediaa opetuksessa? Millaisia kokemuksia ja käsityksiä heillä on sosiaalisesta mediasta? Kokevatko he, että sosiaalisella medially on vaikutusta alakouluopetukseen?

Oletan, että opettajien kokemukset sosiaalisesta mediasta ovat positiivisia, mutta epäilyksiä ja ongelmiakin varmasti löytyy. Oppilailla ei ehkä ole mahdollisuutta käyttää mediaa kotona tai he eivät saa lupaa ladata netistä ohjelmia. Oletan myös, että opettajat näkevät sosiaalisen median positiivisena ja hyödyllisenä välineenä opetuksessa, mutta he eivät välttämättä käytä sosiaalista mediaa opetuksessa niin paljon kuin voisi toivoa. Toivon, että saan selville monipuolista tietoa opettajien tavoista käyttää sosiaalista mediaa alakouluopetuksessa.

Tutkimusalueena on koko Suomi ja tutkimushenkilöinä ovat alakouluopettajat. Perusjoukko on numeerisesti määrittelemätön. Keräsin materiaalin tutkielmaani kyselylomakkeen avulla (liite) Facebookin kautta talvella 2013. Lähetin ilmoituksen myös Opettaja-lehteen. Ilmoitukseni julkaistiin 22.02.2013 numerossa 8–9. Tutkielmaan osallistui 16 alakouluopettajaa ympäri Suomen, kymmenen naista ja kuusi miestä. Tutkimushenkilöiden ikä vaihteli 27–59 ikävuoden välillä.

Lomakkeen kysymykset koostuvat pääosin avoimista kysymyksistä. Päätin käyttää avoimia kysymyksiä, koska Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (1997, 197) ovat sitä mieltä, että vastaajat kirjoittavat vapaammin ja omin sanoin, kun he vastaavat avoimiin kysymyksiin. Lomakkeessa kysyin muun muassa opettajien taustasta, käsityksistä ja kokemuksista sosiaalisesta mediasta yleisesti ja opetuksessa. Lisää tietoa kysymyksistä löytyy kappaleesta 5.6. (Aineiston keruu). Saadut vastaukset analysoitiin laadullisesti fenomenografisen tutkimusotteen mukaisesti.

Tutkielmani koostuu teoreettisesta ja empiirisestä osasta. Teoreettisessa osiossa kirjoitan opetus- ja oppimisvälineistä sekä mediasta yleensä. Tarkastelen myös sosiaalista mediaa ja sosiaalista mediaa opetuksessa. Empiirinen osuus etenee tutkimuskysymysten asettamisesta tutkimuksen toteuttamisen kuvaukseen sekä lopuksi tutkimustuloksiin. Pohdinnassa ko-koan saadut tulokset ja tarkastelen niitä yhteenvedon kaltaisesti.

2. OPETUS- JA OPPIMISVÄLINEET

Tässä kappaleessa määrittelen lyhyesti oppimateriaalin sekä opetus- ja oppimisvälineiden termejä eri lähteitä apuna käyttäen. Määrittelen myös oppimateriaalin käsitettä, jotta nähdään eroavaisuudet välineiden ja materiaalin välillä. Kappaleen loppuun kirjoitan opetus- ja oppimisvälineiden käytöstä.

2.1. Erilaisia opetus- ja oppimisvälineitä

Lavonen ja Meisalo kirjoittavat, että oppimateriaalilla tarkoitetaan oppiainesta käsitteleviä tietolähteitä, kuten kirjoja ja Internetiä. Uusikylän ja Atjosen (2007, 164–165) mukaan oppimateriaali voi tietolähteen lisäksi olla myös toiminnan kohteena oleva aine, kuten lan-ka, dia tai kangas. Materiaalin tarkoituksena ei kuitenkaan ole tavoitella vain pinnallisia ja hetkellisiä näkyviä muutoksia.

Oppimisvälineet ovat esineitä ja laitteita, joiden avulla oppimateriaalia voidaan havainnoi-da. Opettajan näkökulmasta katsoen puhutaan opetusmateriaaleista ja – välineistä. Opetus- ja oppimisvälineet valitaan siten, että niiden avulla voidaan saavuttaa asetetut tavoitteet. (Lavonen & Meisalo.)

Opetus- ja oppimisvälineiden tarkoituksena on auttaa lasta oppimaan näkemällä ja teke-mällä, ei vain kuuntelemalla. Välineet myös aktivoivat lapsia ja saavat heidät osallistu-maan. Välineiden avulla opittava asia voidaan tuoda oppilaan kokemusmaailmaan, mikä saa lapset kiinnostumaan asiasta. (Asia/Pacific Cultural Centre for UNESCO, 2.)

Oppivälineet toimivat myös eriytyksen keinona. Erilaiset oppijat hyötyvät eri oppimisväli-neistä. Oppimisvälineitä voidaan myös käyttää eri tavoilla. Tärkeää on huomioida myös oppijan tieto- ja taitotaso välineiden ja materiaalien käytössä.

Opettajalla on nykyisin enemmän valtaa valita oppimateriaaleja, mikä tuo opettajalle myös enemmän vastuuta. Työkirjojen käytön oletetaan vähenevän ja muiden opetus- ja oppimis-välineiden muuttuvan yleisemmäksi. Oppimateriaalien ja – välineiden valinnalla pitäisikin

pyrkä siihen, että oppilas käsittelee yhä itsenäisemmin tietoa. Opettajalla on opetuksessa enemmän ohjaajan ja tukijan rooli, kun taas oppilas hankkii ja muokkaa itse tietoa. (Lavonen & Meisalo.)

Käytetyimmät opetus- ja oppimisvälineet ovat leuka ja liitu. Ne ovat harvoin kalliita, epä-kunnossa tai lainassa. Kun pyritään hyviin oppimistuloksiin, ei liituun ja leukaan kuitenkaan kannata tyytyä. (Uusikylä & Atjonen 2007, 177.)

Opetusvälineet voidaan jaotella auditiivisiin, visuaalisiin, audiovisuaalisiin, digitaalisiin sekä muihin opetusvälineisiin. Auditiivisia opetusvälineitä ovat esimerkiksi levysoitin ja ääninauhuri, visuaalisia ovat piirtoheitin ja liitutaulu. Esimerkkejä audiovisuaalisista opetusvälineistä ovat televisio ja videoneuvottelulaitteisto kun taas digitaalisia välineitä ovat sähköposti ja tekstinkäsittelyohjelma. Muihin opetusvälineisiin kuuluvat muun muassa piano ja maalausvälineet. (Uusikylä & Atjonen 2007, 177.)

Opetusvälineiden ryhmittely ei ole täysin yksiselitteistä. Esimerkiksi multimediavälineet yhdistävät monia medioita ja viestintätapoja ja siksi digitaalitekniikkaan perustuvien laitteiden ja perinteisten AV-välineiden ero hämärtyy. Esimerkiksi sähköposti kuuluu digitaalisiin opetusvälineisiin, mutta videoneuvottelulaite audiovisuaalisiin opetusvälineisiin. (Uusikylä & Atjonen 2007, 178.)

Nykyisin käytettäviä opetusvälineitä ovat esimerkiksi äänentoistolaitteet, liitutaulu, dokumenttikamera, piirtoheitin, DVD-soitin ja videokamera. Laajakaistaliittymien yleistyminen ja videoneuvottelulaitteiden kehittyminen ovat aiheuttaneet opetuksessa ja eri opetusvälineiden käytössä suuren harppauksen eteenpäin. (Uusikylä & Atjonen 2007, 178–179.)

Digimateriaalien ja –välineiden pedagogisia käyttömahdollisuuksia ja ominaisuuksia sekä rajoitteita on pyritty jatkuvasti tarkastelemaan. Tietoverkkojen käyttö on levinnyt nopeasti ja herättänyt odotuksia hyvistä pedagogisista käytännöistä ja oppimistuloksista. Vain osa odotuksista on tutkimusten mukaan toteutunut yksiselitteisesti. On alettu puhua verkko-opetuksesta, verkko-oppimisesta ja verkkopedagogiikasta. (Uusikylä & Atjonen 2007, 187.)

Verkkoperusteinen oppiminen rakentuu hypermedian idealle. Tietoverkossa on oppiainesta ja opiskelutehtäviä, kuvia, graafeja, animaatioita, pelejä ja simulaatioita. Nykyisin myös videoiden ja oppimisalustojen hyödyntäminen on mahdollista. Tällaisen kokonaisuuden

laatiminen vaatii sisällöntuntemusta, aikaa ja pedagogisen näkemyksen, jonka varaan oppimateriaali rakentuu. (Uusikylä & Atjonen 2007, 187–188.)

2.2. Opetus- ja oppimisvälineiden käyttö

Opettaja valitsee käytettävät opetus- ja oppimisvälineet. Opettaja päättää, onko kyseessä esimerkiksi ongelmaperustaisen oppimisen, yhteistoiminnallisuutta edistävän tai tutkivan oppimisen ideaan perustuva opiskeluportaali (Uusikylä & Atjonen 2007, 187–188). Välineet valitaan sen perusteella, mitä halutaan oppia ja opettaa sekä mitä työtapoja ja opetusmuotoja käytetään.

Opetusvälineiden ja –materiaalien tarkoituksena on tukea lasten oppimista sekä opettajan suunnittelutyötä. Niiden avulla voidaan muun muassa yksilöllistää opetusta sekä havainnollistaa ja konkretisoida opetettavaa asiaa. (Uusikylä & Atjonen 2007, 166–167.)

Ehkä pisimmälle oppimateriaalien ja –välineiden käyttö on viety Montessori-idea toteutavissa luokissa. Niissä välineitä ja materiaalia on runsaasti ja ne on järjestetty systemaattisesti esimerkiksi hyllyihin. Oppilaat saavat vapaasti hyödyntää välineitä. He hakevat oppimisvälineitä hyllystä ja palauttavat ne samaan paikkaan. (Uusikylä & Atjonen 2007, 160.)

Oppilaat voivat itse valita, mitä oppimisvälineitä haluavat käyttää. Tällöin tapahtuu automaattisesti eriyttämistä. Oppilaat oppivat myös itsesäätoistä oppimista, kun he tunnistavat oman tapansa oppia parhaiten ja osaavat valita itselleen sopivimmat ja tehokkaimmat oppimisvälineet.

Kun oppimista yksilöllistetään tai käytetään pienryhmätyöskentelyä, tulee oppilailla olla oppimateriaalia ja oppimisvälineitä paljon. Niiden avulla he voivat hankkia ja käsitellä tietoa. Oppilaat etenevät eri tahdissa ja heillä voi olla keskenään erilaisia tehtäviä ja siksi myös materiaalien ja välineiden pitäisi olla monipuolisia. (Uusikylä & Atjonen 2007, 160.)

Materiaalien ja välineiden ei tarvitse olla uusia. Usein erilaisissa oppilasprojekteissa joudutaan tekemään materiaaleja itse. (Uusikylä & Atjonen 2007, 160.) Sekä opettajat että oppilaat voivat valmistaa opetus- ja oppimisvälineitä itse. Vain mielikuvitus on rajana. Esimerkiksi erilaiset nopat ja kortit sopivat jokaiseen oppiaineeseen. Niiden käyttötapoja on useita ja soveltaakin aina voi. Noppien ja korttien avulla voidaan myös keksiä uusia hauskoja pelejä ja leikkejä, jotka motivoivat ja aktivoivat lapsia.

Myös Unescon oppaan (Asia/Pacific Cultural Centre for UNESCO, 4) mukaan opettajien ja oppilaiden kannattaa itse tehdä oppivälineitä tai hankkia niitä paikallisilta osaajilta. Tulostettavia materiaaleja ei aina ole käytettävissä ja omatekoiset välineet tulevat halvemmaksi kuin ostetut. Sivuston mukaan oppimismateriaalien keksiminen myös kehittää lasten taitoja monipuolisesti. Lapset saavat käsityksen siitä, miten itse oppivat parhaiten.

Oppimismateriaalien ei aina tarvitse olla tulostuspaperista tehtyjä tai monimutkaisia. Myös esimerkiksi arkielämän esineet auttavat lasta oppimaan. Numeroiden oppimisessa voidaan hyödyntää esimerkiksi kananmunia, hedelmiä, siemeniä tai numeroituja halkoja. Lapsi hahmottaa helpommin konkreettisen esineen kuin pelkän kuvan kyseisestä esineestä. Opettajan tulisikin opetusta suunnitellessa varata aiheeseen soveltuvia havainnollistamismateriaaleja ja -keinoja. (Asia/Pacific Cultural Centre for UNESCO, 9.)

Opetus- ja oppimismateriaalit voivat löytyä muualtakin kuin luokkahuoneesta. Opettaja voi viedä lapset esimerkiksi ulos ja hyödyntää oppimisen apuna esimerkiksi tienviittoja. Unescon oppaassa mainitaan myös erilaiset taulut ja kuvat, joita opettaja voi hyödyntää jokapäiväisessä opetuksessaan. (Asia/Pacific Cultural Centre for UNESCO, 9, 11, 13 ja 14.)

Opettajan on tärkeää tietää, mistä oppilaat kulloinkin ovat kiinnostuneita, jotta kiinnostukseen voidaan vastata. Materiaaleja ja välineitä voidaan valmistaa yksinkertaisin keinoin. On kuitenkin muistettava, että opetus- ja oppimismateriaali ei toimi sellaisenaan. Opettajan täytyy tietää, miten välinettä käytetään, mihin se liittyy ja miten oppilas omaksuu tietoa, jota välineen avulla voidaan antaa. (Parkkonen 1991, 33–34.)

Opetus- ja oppimismateriaalien tulee olla myös joustavia. Tarkoitus ei ole, että oppilaat sopeutuvat oppimateriaaleihin ja opetusvälineisiin, vaan välineet joustavat oppijoiden tarpeiden mukaan. (Uusikylä & Atjonen 2007, 141.)

3. MEDIA

Tämä kappale käsittelee mediaa. Määrittelen median käsitettä lähteitä käyttäen sekä kuvailen mediaa opetuksen ja kasvatuksen näkökulmasta. Kirjoitan myös mediasta opetus- ja oppimisvälineenä ja kappaleen lopuksi mediakasvatuksesta.

3.1. Media opetus- ja oppimisvälineenä

Kun puhumme sosiaalisesta mediasta, liittyy siihen myös ajatus mediasta. Kotilainen (2009) kirjoittaa artikkelissaan, että mediallyä tarkoitetaan yleensä julkisia käyttömahdollisuuksia ja esityksiä tarjoavia viestimiä, kuten sanomalehtiä, televisiota, tietokonetta ja matkapuhelinta. Kulttuurisesta näkökulmasta media voidaan määritellä merkityksiä välittäväksi rakenteeksi tulkinnan ja käytön tapoineen sekä esityksineen. Media siis kytkee käyttäjänsä erilaisiin suhteisiin kanssaan, kuten tekijöiksi ja kuluttajiksi.

Media on liittynyt nuorisokulttuureihin aina esimerkiksi sarjakuvien, rockmusiikin, videoitten ja muiden populaarikulttuurin muotojen kautta. Nykyaikana erityisen haastavana mediana koetaan Internet. Internetin kautta asettuu useita odotuksia mediakasvatuksen edistämiseksi. (Kotilainen & Rantala 2008, 64.)

Jo 1900-luvun alkupuolelta lähtien on tutkittu lasten ja nuorten mediasuhteita. Pääpaino on tosin ollut median erilaisten vaikutusten selvittämisessä. Tutkimuksia on tehty kuitenkin myös viestimien käyttötapoihin ja mediaesitysten tulkintoihin liittyen suhteellisen paljon eri puolilla maailmaa. Erityisesti Euroopassa on kiinnitetty huomiota nuorten internetin käytön tapoihin ja määrään. (Kotilainen 2009.)

Lapsen suotuisaan kehitykseen vaikuttavat erityisesti turvallinen kasvuympäristö, yksilölliset tekijät ja kypsyminen. Myös sosiaalinen ympäristö ja virikkeet vaikuttavat kehitykseen. Median vaikutus lapsen kognitiiviseen kehitykseen voi olla sekä positiivista että negatiivista. (Salokoski & Mustonen 2007, 31.)

Salokosken ja Mustosen artikkelissa mainitun meta-analyysin mukaan media on hyvä oppimisen lähde. Mediassa paljon aikaansa viettävät lapset oppivat paljon tietoa, mutta median sisällöstä riippuen oppiminen voi olla niin kielteistä kuin myönteistäkin.

Myös fiktiiviset sisällöt opettavat lapsia. Myönteisistä vaikutuksista on tutkittu eniten mediaa oppimisen tukena ja välineenä. (Salokoski & Mustonen 2007, 31.)

Nuorten elämässä media ei kuitenkaan ole mikään erillinen virtuaalinen maailma tai teknologia, vaan se liittyy vahvasti heidän muihin kiinnostuksen kohteisiinsa ja toimiinsa, esimerkiksi yhteiskunnallisina osallistujina. Tulosten mukaan tytöt mieluiten keskustelevat, lähettävät sähköpostia, kommunikoivat galleriasivustoilla ja osallistuvat yhteiskunnallises-tikin. Pojat taas haluavat pelata, toimia peliyhteisöissä, ladata tiedostoja ja rakentaa sivustoja. (Kotilainen 2009.)

Media tarjoaa lapselle rajattomasti ideoita, tietoa ja mielikuvituksen välineitä. Media tarjoaa myös samaistumisen kohteita ja sijaiskokemuksia, joiden avulla lapsi kehittää empatiakykyään ja roolinottotaitoaan. Media lisää tämän lisäksi lapsen tietoisuutta omista tun-teistaan. (Kokkonen 2008, 18.)

3.2. Mediakasvatus koulussa

Mediakasvatus tarkoittaa kasvua ja oppimista median parissa. Se on tietoista toimintaa, jolla pyritään vaikuttamaan lapsen mediataitoihin ja median käyttöön. Mediakasvatuksen tarkoituksena on kehittää mediakulttuurissa elämisen perusvalmiuksia. (Niinistö & Ruhala 2006.)

Mediakasvatus on kasvatustieteen osa-alue, jossa tarkastellaan kasvun ehtoja mediakulttuurissa ja median roolia kasvatuksessa. Mediakasvatus sijoittuu mediatutkimuksen ja kasvatustieteen välimaastoon. Mediakasvatuksen varsinaisena kohteena on ”perinteinen” media, mutta sen lähtökohtia voidaan soveltaa sujuvasti myös verkkoon. (Matikainen 2008, 117.)

Mediakasvatusta tarvitaan, koska lapsi ei pysty jäsentämään median tietotulvaa, saati ymmärtämään sitä. Vastuu mediakäytön rajaamisesta kuuluukin aikuiselle. Aikuisen tehtävää helpottamaan on luotu muun muassa ikärajasuositukset. Vanhempien on luonnollisesti huomioitava myös lapsen kehitystaso. (Kokkonen 2008, 18.) Mediakasvatuksen tehtävänä on toisin sanoen valmentaa tunnistamaan ja näkemään median erilaisia intressejä, tehtäviä, toimintatapoja ja käyttötarkoituksia (Matikainen 2008, 117).

Mediakasvatus voidaan jakaa kahteen osaan: mediadidaktiikkaan ja mediapedagogiikkaan. Mediadidaktiikka tarkoittaa opetuksen käytännöllisiä ratkaisuja ja sitä, miten mediaa voisi hyödyntää opetuksen kohteena tai välineenä. Mediapedagogiikka käsittää opetuksen taustalla olevat filosofiset taustaoletukset, jotka ohjaavat käytännön työtä. (Matikainen 2008, 118.)

Median rooli lapsen maailmankuvan muokkaajana on merkittävä. Lapsen käsitykset ilmiöistä, asioista ja ihmisistä syntyvät tulkinnoista, jotka perustuvat tietorakenteisiin. Media on lähiympäristön ja kasvattajien lisäksi tärkeä tietorakenteita muovaava tekijä. Näin se vaikuttaa olennaisesti muun muassa lapsen uskomuksiin, tunteisiin ja arvoihin. (Ruhala & Salokoski 2008, 20.)

Uuden vuosituhannen alussa mediakasvatus on koettu tärkeäksi myös koululaitoksessa. Sekä peruskoulun että lukion opetussuunnitelmissa puhutaan viestintätaitojen opetuksesta ja mediakasvatuksesta. (Herkman 2007, 40.)

Mediakasvatukseen liittyy myös haasteita. Haasteena nähdään se, että pelkästään verkon tai median käyttö ei riitä mediatietoisuuden ja –kriittisyyden kasvuun. Median käytön lisäksi tulisi tuottaa mediasisältöä ja tarkastella erikseen verkon ja median syvempiä vaikutuksia, merkityksiä ja tuotantomalleja. (Matikainen 2008, 119.)

Median tehtävä ei ole kasvattaa, vaikka sen kautta voikin saada paljon kasvattavaa tietoa ja ainesta. Median tehtävänä on varmistaa sananvapauden toteutumista ja välittää tietoa. (Niemi 2012, 31.)

3.3. Mediakasvatus kotona

Käsitteenä mediakasvatus voi tuntua lasten vanhemmille vieraalta. Tulisi kuitenkin muistaa, että mediakasvatus ei ole arjesta irrallinen kokonaisuus, vaan osa normaalia kasvattajana toimimista. Useimmiten vanhemmat mediakasvattavat lastaan tiedostamatta. (Niinistö & Ruhala 2006.)

Peruskouluikäisen lapsen elämässä on tärkeä vaihe, jolloin luodaan perusta mediataidoille. Olisi tärkeää, että myös kotona vanhemmat keskustelisivat lasten mediakokemuksista yhdessä lapsen kanssa. Mediakasvatus kuuluu kasvatukseen.

Vanhempien tulisi eläytyä yhdessä lapsen kanssa television, netin ja elokuvien maailmaan. (Mannerheimin lastensuojeluliitto.)

Vanhempien tulisi kuunnella lasta ja esimerkiksi antaa lapsen näyttää ja opettaa omia mediataitojaan myös vanhemmillensa. Tulisi myös sopia yhteisistä pelisäännöistä median suhteen. Voidaan sopia tietty aikaraja ruudun ääressä olemiseen. Myös pelien ja ohjelmien ikärajojen noudattaminen on tärkeää. Vanhempi voi myös itse ottaa selvää ohjelmien ja pelien sisällöstä. Televisio voidaan sulkea, kun sitä ei katsota ja ruutuaikaa voidaan rajoittaa esimerkiksi tietokoneen ja digiboksin salasanan avulla. (Mannerheimin lastensuojeluliitto.)

Lapselle olisi hyvä jo pienestä pitäen opettaa terveen järjen käyttöä median hyödyntämisessä. Lapsen kanssa tulisi keskustella avoimesti myös esimerkiksi median kautta tapahtuvasta kiusaamisesta. Mikäli lapsella on puhelin, tulee sopia myös yhteiset säännöt puhelimen käyttöön liittyen. (Mannerheimin lastensuojeluliitto.)

Vanhempien tulee ohjata lapsi median ulkopuolisiin asioihin, kuten liikuntaan, kaverisuhteisiin ja riittävään uneen. Mediakasvatuksessa tärkeää on, että aikuinen on läsnä. Hän kuuntelee ja tukee lasta sekä ottaa mahdolliset lapsen mediaan liittyvät ongelmat tosissaan. Vanhemman tulee myös luottaa itseensä. (Pelastakaa lapset – Rädda barnen 2011.)

Mediakasvatus ei vaadi lapsen vanhemmalta mitään erityisvalmiuksia, vaan ennakkoluottomuutta ja intoa. Mediaan voidaan tutustua leikkimällä, liikkumalla tai esimerkiksi tutkimalla mediaa yhdessä. Mediakasvatustapoja on yhtä paljon kuin kasvattajakin. (Niinistö & Ruhala 2006.)

Kotilainen (2009) toteaa artikkelissaan, että lapset ja nuoret toimivat mediassa maailmankansalaisina ja ovat yhteydessä eri kulttuureihin. Heitä ei siis voi enää kasvattaa ainoastaan tulevaa aikuisikää varten, vaan juuri tällä hetkellä tapahtuvaan vastuulliseen toimintaan.

4. SOSIAALINEN MEDIA

Edellisissä kappaleissa olen kuvaillut opetus- ja oppimisvälineitä sekä mediaa. Tässä kappaleessa kirjoitan sosiaalisesta mediasta ja sosiaalisesta mediasta opetuksessa. Kappale alkaa sosiaalisen median keskeisillä käsitteillä. Tämä sisältää termin määrittelyä ja tietoa sosiaalisen median käytöstä. Kappaleen toisessa osassa kirjoitan sosiaalisesta mediasta opetuksessa, esimerkiksi sosiaalisen median hyvistä puolista ja haasteista opetuksessa.

4.1. Sosiaalisen median keskeiset käsitteet

Sosiaalisen median keskeisiä käsitteitä ovat muun muassa sosiaalisen median määritelmä, verkkotyökalut ja sosiaaliseen mediaan liittyvät osatekijät sekä toiminta sosiaalisessa mediassa.

Mitä on sosiaalinen media?

Sosiaalinen media on muuttanut tapamme tehdä työtä, kommunikoida, hankkia ja jäsentää tietoa sekä ylläpitää ja rakentaa sosiaalisia suhteita (Mäntymäki 2012, 9). Sosiaalinen media on kasvattanut suosiotaan räjähdysmäisesti ja siitä on tullut puhuttu tema yleisesti ja opetuksessa viime vuosien aikana. Sen ominaisuuksista kirjoitetaan paljon, mutta kattavaa määritelmää sosiaalisesta mediasta on lähes mahdotonta löytää.

Sosiaalinen media on verraten uusi ilmiö, jonka palvelut ovat syntyneet 2000-luvulla. Arkieleisessä sosiaalisesti mediaksi kutsutaan palveluja tai sovelluksia, kuten Facebookia. Facebook on suosituin sosiaalisen median palvelu, jolla on 800 miljoonaa rekisteröitynyttä käyttäjää. Se ei kuitenkaan ole edustava esimerkki sosiaalisen median koko palvelutarjonnasta. (Mäntymäki 2012, 9.)

Kallialan ja Toikkasen (2009, 18) mukaan sosiaalinen media on prosessi, jossa yksilöt ja ryhmät rakentavat yhteisiä merkityksiä sisällön, nettiyhteisöjen ja verkkoteknologian avulla. Kun kirjoitan sosiaalisesta mediasta tässä tutkielmassa, viittaan Kallialan ja Toikkasen (2009) määritelmään.

Sosiaalista mediaa, joka painottaa käyttäjien osallistumista sisällön tuottamiseen, kutsutaan nimellä Web 2.0. Termiä käytettiin ensimmäisen kerran vuonna 2005. Termin lanseerasi kaksi amerikkalaista nettigurua Doughety ja O'donnel. Web 2.0. on sateenvarjotermi, joka kuvaa kaikkia uusia sosiaalisia Internetpalveluja. (Haasio & Haasio 2008, 19.)

Mäntymäen (2012, 10) artikkelissa esitetyssä listassa mainitaan sosiaalisen median osatekijöinä läsnäolo, suhteet, ryhmät, identiteetti ja maine. Läsnäololla tarkoitetaan tietoisuutta siitä, että palvelussa on muitakin käyttäjiä, jotka ovat paikalla. Suhteet liittyvät yhteenkuuluvuuden tunteeseen muiden käyttäjien kanssa ja ryhmät ovat käyttäjien muodostamia yhteisöjä.

Mäntymäki (2012, 10) kirjoittaa, että sosiaalisessa mediassa identiteetillä tarkoitetaan sitä, että käyttäjät paljastavat tietoja itsestään ja elämästään ja rakentavat näin identiteettiään. Käyttäjän on myös mahdollisuus arvioida toisten sosiaalista asemaa ja tuotetun tiedon sosiaalista kontekstia.

Sosiaaliset verkkotyökalut

Sosiaalinen media liittyy interaktiiviseen julkaisujärjestelmään ja ryhmätyöhön Internetissä. Tyypillistä sosiaaliselle verkkopalvelulle ja työvälaineille on se, että osallistujat voivat muokata ja tuottaa sisältöä, kommentoida, keskustella sekä jakaa materiaalia ja samalla rakentaa verkkoa. (Utbildningsstyrelsen 2010 f; Utbildningsstyrelsen 2010 b.)

Sosiaaliset verkkotyökalut käsittävät useita erilaisia mediapalveluja: wikit, blogit, ääni-, video- ja kuvatiedostojenjakopalvelut, virtuaaliset kohtaamispaikat, kollektiiviset kalenterit sekä sosiaaliset kirjanmerkit kuuluvat tunnetuimpiin mediatyökaluihin. (Utbildningsstyrelsen 2010 f; Utbildningsstyrelsen 2010 b.)

Verkkopalveluilla tarkoitetaan netin käyttämistä tietokoneohjelmien avulla. Aikaisemmin verkkosivuja katsottiin vain selaimen kautta. Verkkopalvelut ovat tärkeä osa sovellusten rakennetta, koska niiden avulla toteutetaan se toiminta, joka tekee sosiaalisen median sivustoista merkittävästi erilaisia. Tunnetuimpia esimerkkejä ovat wikit ja blogit. (Sassi 2009, 34.)

Blogg tai weblogg tarkoittaa sananmukaisesti nettipäiväkirjaa. Aluksi blogit toimivat julkisina päiväkirjoina, mutta parin viimeisen vuoden aikana blogit ovat saaneet kattavamman merkityksen. Nykyisin lukija voi aloittaa ja osallistua keskusteluihin sekä kommentoida tekstejä, jotka julkaistaan Internetissä. (Haasio & Haasio 2008, 20.)

Verkkopäiväkirjojen avulla voi tuoda julki itseään ja ajatuksiaan. Itseilmaisun mielekkyys korostuu etenkin vanhempien nuorten elämässä. Blogit ovat usein kertomuksia omista harrastuksista ja havainnoista tai päiväkirjamaisia tekstejä päivän tapahtumista. (Kangas 2007, 54.)

Tilastokeskuksen mukaan verkkomedioita ovat esimerkiksi verkkolehdet, televisiokanavien nettisivut, blogit ja Wikipedia. Uusia sosiaalisia medioita ja verkkoyhteisöjä ovat muun muassa YouTube, Twitter ja Facebook. Sosiaalisten verkkopalveluiden avulla muodostetaan ja ylläpidetään sosiaalisia yhteyksiä. (Tilastokeskus 2010.)

Myös Mashup ja galleriat ovat keskeisiä mediapalveluja. Monet verkkoyhteisöt, jotka kuuluvat sosiaaliseen mediaan, koetaan pelkästään viihdyttävinä. Tämä ei pidä paikkaansa. Esimerkiksi IRC-galleria, jota useat nuoret käyttävät, on puhtaasti viihdyttävä, mutta voidaan myös rakentaa verkkoyhteisöjä, jotka toimivat oppimisen tukena. (Haasio & Haasio 2008, 20–21.)

Toiminta sosiaalisessa mediassa

Kun on kyse sosiaalisesta mediasta, ovat Open source- ajattelu ja tiedon yhteiskunnallinen tuottaminen tärkeitä. Web 2.0. painottaa myös kollektiiviälyä. Kun tuotamme ja jaamme tietoa netissä, voimme nostaa verkkoyhteisön tietopääomaa. (Haasio & Haasio 2008, 19–20, 22).

Sosiaalinen media käsittelee sosiaalista toimintaa, ei vain työvälinettä. Tämä tarkoittaa, että emme kommunikoi koneen kanssa, vaan toisten ihmisten kanssa, jotka käyttävät samaa verkkopalvelua. Tavallisesti palveluiden perusversiot ovat ilmaisia, mutta lataamalla erillisiä ohjelmia, voidaan nettipalveluita käyttää myös esimerkiksi puhelimesta. (Utbildningsstyrelsen 2010 e; Utbildningsstyrelsen 2010 a.)

Sosiaalisessa mediassa tuottaa sisältöä osallistumalla ja kommunikoimalla. Tilastokeskuksen mukaan netti-ilmiötä voidaan lähestyä kahdesta eri suunnasta: mediasta ja sosiaalisesta maailmasta. Massakommunikoinnin seuraaminen on suosituin tapa käyttää Internetiä. Jopa perinteiset mediat, kuten lehdet ja TV-kanavat ovat ottaneet käyttöön verkon. (Tilastokeskus 2010.)

Internet muuttaa median sisällön jakamista, tuottamista ja käyttöä. Tästä johtuen syntyy uusi toiminta, sosiaalinen media. Jokaisella on mahdollisuus tuottaa tai julkaista tekstejä, kuvia ja musiikkia verkossa. (Tilastokeskus 2010.)

Mediateknologia ja erilaiset verkot ovat muodostuneet keskeiseksi osaksi työtä, koulutusta, vapaa-aikaa, kulttuuria ja politiikkaa (Rättilä 2007, 34). Tilastokeskuksen mukaan niin sanottu sosiaalinen media on jo yleisessä käytössä. Kevään 2010 aikana 42 % 16–74 –vuotiaista suomalaisista rekisteröityi johonkin verkkoyhteisöön. Sosiaalisten verkkopalveluiden käyttäjät ovat pääasiassa nuoria netinkäyttäjiä. Kaksi kolmasosa nuorista ja nuorista aikuisista seuraa jotain verkkoyhteisöä päivittäin. (Statistikcentralen 2010.)

Mikä oppilaan pelimaailma tai verkkoyhteisö tuleekaan olemaan, se on sosiaalinen ja kiinni tietoverkossa. Tietoverkkoon liittyminen merkitsee omien sisältöjen tuottamista ja jaettuja kokemuksia. Sosiaalinen tarkoittaa sekä yhdessä kokemista että pelaamista. Oppimiseen ja tiedonhakuun nopeasti siirtyvät käytännöt, kuten moninaiset ryhmittymiset, vertaisryhmiin luottaminen, viihteelliset tiedon esitystavat ja muutokset ovat arkipäivää viihdepalveluissa. (Kangas 2007, 52–53.)

4.2. Sosiaalinen media opetuksessa

Mediatekniikka on mullistanut mahdollisuuksia luoda omia mediaesityksiään ja tullut osaksi yhä useampien koulujen ja kotien arkea. Myös opettajankoulutuksessa on meneillään mediakulttuurinen ja mediateknologinen murrosvaihe. 1990-luvulla mediapedagogiikka tuli uutena aihealueena niin opettajankoulutuksen kuin muidenkin kouluasteiden opetussuunnitelmiin. (Kotilainen 2001, 13)

Perusopetuksen opetussuunnitelmassa mediakasvatus on yhtenä osana viestintäkasvatusta. Viestintäpedagogiikassa viestintä ja ilmaisu voi tapahtua ilman mediaa, mutta

mediakasvatuksessa media on tärkeässä osassa. Mediapedagogiikan tavoitteina on tukea osallistuvien ja kriittisten kansalaisten kasvua sekä identiteettien rakentumista mediakulttuurissa (Kotilainen 2001, 13).

Koulutuksen tavoitteena on saavuttaa mediakompetenssi. Opettajan mediakompetenssi tarkoittaa sitoutumista mediakasvatukseen, aktiivisen oppimisen taitoja ja niiden käyttöä opetuksessa. Mediakompetenssiin kuuluu myös pyrkimys vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön. (Kotilainen 2001, 20–21)

Aktiivinen oppiminen mediaopetuksessa tarkoittaa Kotilaisen mukaan kokemuksellista ja tutkivaa otetta oppimiseen ja mediaan, ajankohtaisia teemoja ja materiaaleja sekä yhteistoiminnallisuutta opettajan, oppilaiden, vanhempien ja median kanssa. (Kotilainen 2001, 22).

Opettajien ja opettajankouluttajien on huomioitava kulttuurin uudet muodot sekä etsiä tapoja kehittää kulttuuria. Opettajat ovat tärkeitä tulevaisuuden tekijöitä sisällöllisillä ja kasvatuksellisilla valinnoillaan. Olisikin tärkeää tutkia mediapedagogiikka, jossa koulun kulttuuri ja mediakulttuuri voivat kohdata. (Kotilainen 2001, 13–14)

Opetushallituksen lehdistötiedote 21.03.2012 käsittelee sosiaalisen median opetuskäyttöä. Opetushallitus antoi suositukset sosiaalisen median opetuskäytöstä esi- ja perusopetuksen, lukiokoulutuksen sekä ammatillisen peruskoulutuksen järjestäjille. Suosituksilla pyritään edistämään oppilaiden mahdollisuuksia oppia käyttämään sosiaalista mediaa osana tietoyhteiskunnan kansalaistaitoja. (Opetushallitus 2012 a.)

Opetuskäytöllä tarkoitetaan kaikkea opetukseen ja oppimiseen liittyvää sosiaalisen median välineiden käyttöä. Suosituksissa koululla tarkoitetaan myös oppilaitosta, koulutuksen järjestäjällä myös opetuksen järjestäjää sekä oppijoilla myös opiskelijoita ja oppilaita. (Opetushallitus 2013.)

Vasta viime vuosina yleistynyt sosiaalinen media puuttuu useista tietostrategioista kaikilla kouluasteilla. Opetushallitus pitääkin aiheellisena sisällyttää sosiaalisen median linjaukset paikalliseen opetussuunnitelmaan kuuluvaan tietostrategiaan. Tämän hetkisen opetussuunnitelman perusteet edellyttävät tietostrategian laatimista, mutta sisältöä ei määritellä tarkasti. (Opetushallitus 2012 a.)

Koulutuksen järjestäjien tulisi tehdä vuosittainen tilannekartoitus, jossa selvitetään koulujen tietoverkkoyhteyksien, laitteiden ja e-oppimateriaalien määrä. Tilannekartoituksen perusteella määritellään opettajien täydennyskoulutustarve ja sosiaalisen median opetuskäytön tavoitetaso. (Opetushallitus 2012 a.)

Opetushallituksen suosituksessa mediataidot koetaan osana tietoyhteiskunnan kansalaistaitoja. Kuka tahansa voi toimia tuottajana, kuluttajana ja vaikuttajana mediassa. Koulun tehtävänä on tukea näitä rooleja harjoittamalla oppilaita vastuulliseen osallisuuteen ja aktiivisuuteen. Mobiililaitteet ja älypuhelimet monipuolistavat oppimisympäristöjä. Oppimista siirretään eri tilanteisiin ja paikkoihin, kuten työpaikoille, kulttuurilaitoksiin ja muihin yhteisöihin. Sosiaalisen median palvelujen avulla tuetaan erilaisia yhteistyöprojekteja ja kansainvälistä kanssakäymistä. (Opetushallitus 2012 a.)

Lasta tulee kannustaa ja tukea median käytössä ja esimerkiksi verkkokeskusteluihin osallistumisessa. Oppilaille tarjotaan tilaisuuksia muun muassa blogien ja wikien käyttöön sekä kuvien ja videoiden jakamiseen. Tavoitteena on hyödyntää sosiaalista mediaa yhteistyöprojekteissa. (Opetushallitus 2012 c.)

Oppilailla on mahdollisuus eri oppiaineiden puitteissa harjoitella tietotulvan hallintaa ja tiedon keräämistä. Yhdessä he voivat kirjoittaa dokumentteja, tuottaa videoita ja muokata kuvia, jakaa tuotoksiaan sekä kommentoida toisten tuotoksia. Sosiaalisen median palvelujen avulla myös vanhemmat ja huoltajat pystyvät halutessaan seuraamaan oppilaiden työskentelyä. (Opetushallitus 2012 a.)

Tavoitteena sosiaalisen median opetuskäytön linjauksilla on edistää sellaisten toimintatapojen kehittymistä, joilla luodaan jokaiselle lapselle tasavertaiset mahdollisuudet sosiaalisen median hyödyntämiseen. Jokaisella oppilaalla tulee olla oikeus omien mediataitojensa kehittämiseen ja sosiaalisen median merkityksen ymmärtämiseen. Suosituksessa ei oteta kantaa yksittäisiin sovellusten ja palvelujen opetuskäyttöön. (Opetushallitus 2013.)

Koulujen toimintamallit tulee laatia yhdessä opetushenkilöstön ja tietohallinnon kesken. Sovellusten ja palveluiden valinnassa tulee huomioida eri-ikäiset oppilaat ja oppimistyyli. Median opetuskäytön ohjeistuksella tulee huolehtia myös siitä, että sosiaalisen median käyttö on turvallista, säädösten, lakien ja hyvien tapojen mukaista. Häirintää, kiusaamista ja luvattomien aineistojen käyttöä ei hyväksytä. Luottamuksellista tietoa ei missään tilanteessa viedä sosiaalisen median palveluihin.

Oppilaat saavat opastusta yksityisyyden suojaamiseen, toisen kunnioittamiseen ja hyvään käytökseen. Palveluntarjoajien asettamia ikärajoja ja käyttöehtoja noudatetaan. (Opetushallitus 2012 a.)

Myös Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 2014 luonnoksessa painotetaan tieto- ja viestintätekniiikan monipuolista käyttöä kaikissa oppiaineissa ja kaikilla perusopetuksen vuosiluokilla. Viestintätekniiikkaa hyödynnetään esimerkiksi tiedon kanssa työskentelyyn, uuden tiedon luomiseen, vuorovaikutukseen sekä ongelman ratkaisuun. Sisällöksi valitaan oppilasta kiinnostavia ongelmia ja haasteita. Tavoitteena on vahvistaa oppimismotivaatiota, luovuutta ja itseohjautuvuutta. (Opetushallitus 2012 b.)

Lapsi oppii tieto- ja viestintätekniiikan sekä verkkoviestinnän perustaidot. Harjoitellaan myös verkkoviestinnän edellyttämiä käytännön taitoja sekä muun muassa tiedon hankintaa, jäsentelyä, analysointia ja sähköisten palveluiden käyttämistä. Työskentely sisältää vuorovaikutusta oppilaiden, opettajien sekä asiantuntijoiden välillä eri verkkoympäristöjä hyödyntäen. (Opetushallitus 2012 b.)

Lasta opetetaan toimimaan eettisesti ja turvallisesti verkossa. Lasta ohjataan myös tuntemaan tieto- ja viestintätekniiikan erilaisia käyttötarkoituksia koulussa, kotona, lähiyhteisössä ja yhteiskunnassa. Oppilas oppii tieto- ja viestintätekniiikan mahdollisuudet ja merkitykset globaalissa maailmassa. (Opetushallitus 2012 b.)

Sosiaalisen median hyvät puolet ja mahdollisuudet opetuksessa

Informaatiotekniikan kehittyminen ja teknologia tarjoavat mahdollisuuksia laajentaa maailmankuvaa ja hankkia tietoa. Valtava tiedon määrä edellyttää kuitenkin uusia taitoja. Olennaisia esiin nousseita kysymyksiä ovat tiedon valinta ja prosessointi, tietoturva, teknilliset ja tiedonhakutaidot sekä mediataidot ja tieto- ja viestintätekniiikan opetuksen suunnittelu. (Hätönen 2006, 74.)

Rättilän mukaan tietoyhteiskunta on ollut ajankohtainen aihe koulutuspolitiikassa jo yli vuosikymmenen. Perusopetuksen opetussuunnitelmassa korostetaan muun muassa viestintävalmiuksia. Myös mediataitoja painotetaan. Tavoitteena on kehittää ilmaisu- ja vuorovaikutustaitoja. Opetussuunnitelman perusteissa edellytetään mediataitojen opettelua niin vastaanottajana kuin tuottajanakin. (Rättilä 2007, 19.)

Kalliala ja Toikkanen kirjoittavat, että sosiaalinen media monipuolistaa oppilaiden työmuotoja. Tämä koskee niin lähi-, etä-, kuin monimuoto-opetustakin. Sosiaalinen media on työkalu, jota käytetään opetuksessa. Tämä tarkoittaa, että oppimisen aines, tavoitteet, kohde ja arviointikriteerit pysyvät samana. Sosiaalisen median ei tulisi olla opetuksessa itseisarvo, vaan väline, joka tukee oppimiselle oleellisia näkökulmia. (Kalliala & Toikkanen 2009, 12.)

Opetushallituksen mukaan sosiaalisen median ympäristöt toimivat foorumina, joissa voi jakaa tietoa ja saada apua kaverilta nopeasti. Pääasialliset sosiaalisen median edut koulussa ja työpaikoilla ovat tehokas ajankäyttö, vähentynyt matkustaminen ja kavereiden/kollegoiden tuki, monipuoliset mahdollisuudet lisätä inhimillisiä resursseja, tarpeellisen tiedon nopea saatavuus, ongelmanratkaisu ja yhteisoppiminen sekä mahdollisuus yhdistää erilaisia palveluita yhdeksi kokonaisuudeksi. (Utbildningsstyrelsen 2010 f; Utbildningsstyrelsen 2010 b.)

Sosiaalinen media mahdollistaa maantieteellisesti toisistaan kaukana asuvien ihmisten yhteistyön. Opetuksessa ja erityisesti kieltenopetuksessa tätä voidaan hyödyntää. Verkkoyhteisötkään eivät vaadi merkittäviä sijoituksia (Utbildningsstyrelsen 2010 b). Tavallinen tietokone ja nettiyhteys riittävät.

Verkkopalvelujen käyttö opetuksessa mahdollistaa tiedotuksen, materiaalin jakamisen ja viestinnän järjestämisen. Muun muassa blogien avulla voidaan jopa tallentaa materiaalia ja koostaa tehtäviä. Sosiaalisen median kautta opettaja voivat opettaa ja ohjata reaaliajassa esimerkiksi Skypen kautta. Opettaja voi myös tarjota kognitiivisia työkaluja oppimiseen tai rakentaa oppimisympäristöjä. (Utbildningsstyrelsen 2010 d; Utbildningsstyrelsen 2010 c.)

Verkko-oppimisympäristöt voidaan nähdä tilana, yhteisönä tai toimintana. Yleensä oppimisympäristöt ovat sekoitus näitä kaikkia. Ympäristöillä on sosiaalisia, teknillisiä, fyysisiä ja didaktisia ulottuvuuksia. Sosiaalisen median oppimisympäristö tarjoaa oppijalle esimerkiksi erilaisia oppimisen muotoja, tapoja ja työvälineitä. (Haasio & Haasio 2008, 44.)

Sosiaalinen media mahdollistaa ajan ja paikan ylittävän verkkokeskustelun ja ryhmätyön. Sosiaalisten verkkoyhteisöjen kautta oppilaat voivat tehdä ajatustensa tulokset näkyviksi. He voivat esimerkiksi jakaa oppimispäiväkirjojaan tai portfolioitaan. (Utbildningsstyrelsen 2010 c.)

Matikaisen mukaan vuorovaikutus verkossa voi soveltua hyvin muun muassa ujoille ja hiljaisille oppilaille (Matikainen 2001, 43). Tällaiset oppilaat uskaltavat osallistua esimerkiksi Skypen kautta tapahtuvaan toimintaan paremmin kuin tavallisessa luokkaopetuksessa. Sosiaalisen median käyttö vuorovaikutuksessa ei johdu teknologiasta, vaan ihmisten mieltymyksistä ja elämäntilanteista (Matikainen 2001, 45).

Sosiaalisen median avulla oppilaat voivat työskennellä itsenäisesti. Tämä kuitenkin edellyttää sitoutumista sekä oppilaalta että opettajalta. Oppilailla on mahdollisuus kehittyä omassa tahdissa. (Haasio & Piukkula 2001, 14–15.)

Kallialan ja Toikkasen mukaan sosiaalisen median avulla voi pysyä ajan tasalla, suodattaa tietotulvaa, kirjoittaa ja julkaista, käyttää multimediapalveluita, kommunikoida tai liittyä virtuaaliseen maailmaan ja verkkoyhteisöön. Kaikki ovat erilaisia ja omaavat erilaiset syyt liittyä sosiaaliseen mediaan. Juuri eroavaisuudet ovat osa sosiaalisen median kiehtovuutta. (Kalliala & Toikkanen 2009, 17–18.)

Sosiaalisen median haasteita

Sosiaalinen media tarjoaa erilaisia ja monipuolisia mahdollisuuksia opetukselle, mutta on olemassa myös haasteita ja haittoja. Kun on kyse tekniikasta, laitteista ja ohjelmista, jotka uudistuvat koko ajan, voi olla vaikea pysyä kehityksessä mukana.

Rättilän (2007, 20) mukaan koulujen on pakko miettiä jatkuvasti ovatko laitteet ja ohjelmat tarpeeksi moderneja. Myös oppilaiden vanhemmat joutuvat ostamaan erilaisia oheislaitteita. Oppilaat, jotka käyttävät tietokonetta kotona, ovat yleensä teknisesti taitavampia (Olinuora, Mikkilä-Erdmann, Nurmi & Ottosson 2001, 135).

Aalto ja Uusisaari kirjoittavat, että laitteiden tarve riippuu käyttötarkoituksesta. Jos käyttää sähköpostia, tarvitsee näppäimistön ja sähköpostiohjelman, mutta jos soittaa Skypen avulla, tarvitsee mikrofonin, kuulokkeet ja puhelinohjelman sekä mahdollisesti myös webkameran. Laaja valikoima tuotteita ja teknisiä laitteita sekä suuret hintaerot voivat hämmentää. Tavallisesti myös halvimmat laitteet soveltuvat kotikäyttöön. (Aalto & Uusisaari 2009, 27–28.)

Alamäki ja Luukkonen kirjoittavat digitaalisesta osaamisesta ja mahdollisista haasteista, jotka liittyvät myös sosiaaliseen mediaan. Tällaisia haasteita voivat olla muun muassa

huonolaatuiset oppimisympäristöt ja tekniset ongelmat. Myös ohjauksen puute ja alarvoiset oppimisvälineet nähdään haasteina. (Alamäki & Luukkonen 2002, 56, 58, 62–64.)

Haasteena koetaan myös se, että koulujen tulee perehtyä niin omaan kommunikointiin ja kommunikointitaitoihin kuin mediapedagogiikkaan. Tämä koskee teknisiä valmiuksia. Informaatioteknologian perusteet ovat kuuluneet jo monta vuotta opetushallituksen opettajan koulutukseen. Tavoitteena on nyt kehittää myös toiminnallisia taitoja, kuten mediaopetusta ja – oppimista. On siis olemassa haasteita ja paljon kehitettävää. (Rättilä 2007, 20.)

Viestinnän teknistyminen on korostanut mediapedagogiikan merkitystä. Mediaopetuksen painopisteenä on aina toiminut oppilaiden ja lasten suojeleminen median haitallisilta sisällöiltä. Uudemman mediapedagogiikan mukaan halutaan kuitenkin kehittää lasten omaa kykyä arvioida kriittisesti mediasisältöjä. (Rättilä 2007, 20.)

Mediakasvatuksessa ratkaisevana tekijänä ei ole ikä, vaan käsiteltävien teemojen soveltuminen kehitystasolle. Alakoulussa mediakasvatukseen tutustutaan usein ilmaisutaidon kautta. Juuri tässä vaiheessa olisi tärkeää rohkaista oppilaita käyttämään teknisiä laitteita, ettei niistä tulisi myöhemmin kynnyksiksi. Alakoulun viimeisillä luokilla mediapedagogiikassa voidaan hyödyntää esimerkiksi mediapajoja. (Kotilainen & Hankala 1999, 56.)

Yksi sosiaalisen median vahvuuksista on tarjota tietoa nopeasti ja tietoa useasta eri näkökulmasta. Tämä painottaa entisestään lähdekritiikin ja medialukutaidon merkitystä. (Mäntymäki 2012, 12.) Kotilaisen (2009) mukaan medialukutaitoa koskevia kysymyksiä ja nuorten mediakulttuureita tulisi käsitellä suunnitelmallisesti kulttuurien välisen vuorovaikutuksen ja globaalin kasvatuksen sisältöinä. Pohjaksi tarvitaan jatkuvasti päivittyvää kulttuurien välistä tutkimusta mediakulttuureista.

Salokosken (2007, 80–81) mukaan yksi keskeisimmistä sosiaalisen median haasteista on kiusaaminen netissä. Tyypillisimpiä kiusaamisen muotoja ovat ilkeät juorut, kiristys- ja pilkkaviestit sekä toisen yhteystietojen ja kuvien levittäminen. Kiusaaminen ilmenee myös manipulointina, ryhmän ulkopuolelle sulkemisena, salasanojen varasteluna sekä ahdisteluna ja häirintänä. Nettikiusaamiseen tulee puuttua välittömästi ja suhtautua yhtä vakavasti kuin muuhunkin kiusaamiseen.

Lasten ja nuorten mediakulttuuria koskevia haasteita on eri tahojen yhteisvoimin ryhdytty ratkaisemaan. Esimerkiksi nuorisotyöntekijöitä koulutetaan mediakasvatukseen ja

toteuttamaan koulujen kanssa erilaisia yhteistyöhankkeita. Tämän lisäksi he oppivat verkkonorisotyötä. Lapsi tai nuori voi keskustella aikuisen kanssa mistä asiasta tahansa nuorisotyön verkkofoorumeilla. (Kotilainen 2009.)

Sosiaalisen median haasteet koskevat myös kodin ja koulun yhteistyötä. Rättilän mukaan useat vanhemmat haluaisivat enemmän yhteistyötä koulun ja kodin välille. Onnistunut yhteistyö edellyttää monipuolisia työkaluja, toimivaa viestintäkäytäntöä ja positiivista asennetta sekä aikaa ja taloudellisia resursseja. (Rättilä 2007, 20–21.)

Vaatimukset, joita tietoteknistyminen asettaa opettajalle

Työelämässä odotetaan opettajilta ja muiltakin työntekijöiltä joustavuutta ja sopeutuvuutta nopeasti muuttuviin tilanteisiin. Tärkein tehtävä opettajalla on kuitenkin ohjata oppilaita oppimaan taidot ja valmiudet, joita he tulevat tarvitsemaan työelämässä. Tämä tarkoittaa sitä, että opettajan ei tarvitse hallita kaikkia nykyisiä ja tulevia ohjelmistoja. (Kalliala & Toikkanen 2009, 9.)

Opettaja ei siis ole vain taustahenkilö, kun sosiaalista mediaa käytetään opetuksessa. Opettajan tehtävänä on lähettää materiaali netissä, mutta myös suunnitella verkossa tapahtuva toiminta, yhteistyö ja vuorovaikutus. Opettaja toimii alullepanijana, kuuntelijana ja kommentoijana sekä kyselijänä ja tukijana. Opettajan tehtävänä on myös antaa palautetta oppilaille. (Nurmela & Suominen 2007, 31.)

Kallialan ja Toikkasen mukaan useat opettajat kokevat, että on olemassa liian paljon erilaisia palveluja ja työvälineitä, joita sosiaalinen media tarjoaa. On mahdotonta tuntea kaikkea, mitä verkosta löytyy. Opetus ei kuitenkaan saisi rajoittua vain yhteen työkaluun verkossa, vaan oppilaiden tulisi omaksua yleisimmät sosiaalisen median toimintaperiaatteet. Näin heidän on helpompi aloittaa uusien viestintävälineiden käyttö myöhemmin. (Kalliala & Toikkanen 2009, 11.)

Mäntymäki (2012, 12) kuvailee artikkelissaan sukupolvien välisiä eroja suureksi suhteessa tieto- ja viestintäteknikkaan. Nämä erot näkyvät myös sosiaalisen median opetuskäytössä. Oppilaat ovat usein jo lapsuudestaan lähtien altistuneet sosiaalisen median käytölle, kun taas useat opettajat harjoittelevat median käyttöä vasta myöhemmällä iällä.

Olkinuoran ym. mukaan opettajien tekniset ja pedagogiset taidot vaihtelevat suhteellisen paljon. Valmiudet riippuvat myös opetettavasta aineesta. Lähes kaikki opettajat osaavat kuitenkin tavalla tai toisella hyödyntää tietokoneita opetuksessa. (Olkinuora et al. 2001, 134.)

Alakouluikäiset ovat omaksuneet sosiaalisen median osaksi tiedonhaku-, kommunikaatio- ja mediakäyttätymistään. Vanhemmat sukupolvet arvostavat enemmän painettua sanaa, kuten lehtiartikkelin tai kirjan muodossa. (Mäntymäki 2012, 12.)

Opettajien ja vanhempien tulisi mediaan liittyen pohtia yhdessä lasten kanssa myös huomaaneja arvoja ja etiikkaa. Jos lapsi on saanut eväät matkaansa seikkailuunsa tietoverkoissa ja nykymedioissa, on helpompi luottaa lapseen ja lapsen medialukutaitoon. Medioista nauttiminen ja elämysten saaminen ovat olennainen osa mediakasvatusta. Mediakasvatus ei ole yksi tapahtuma, vaan elinikäinen prosessi. (Okkonen 2007, 70–71.)

Sosiaalisen median pelisääntöihin sisältyvät samat eettiset lainalaisuudet kuin koko muuhunkin maailmaan. Kysymykset valinnoista ja niihin liittyvistä arvoista sekä oikeasta ja väärästä tulisi olla mukana keskustelussa lapsen kanssa. Sosiaalinen media ei ole arvopaata aluetta (Ruhala, Salokoski 2008, 30).

Ruhala ja Salokoski (2008, 29) kokoavat artikkelissaan sosiaalisen median pelisääntöjä koskevan ”viiden sormen muistilistan”, joka pienenkin oppilaan on helppo muistaa:

1. Älä anna itsestäsi tarkkoja tietoja, kuten nimeä, osoitetta tai puhelinnumeroa.
  2. Älä kerro kenellekään salasanaasi.
  3. Älä laita nettiin mitään, mitä et haluaisi vanhempiesi tai isovanhempiesi näkevän.
  4. Käyttäydy verkossa samalla tavalla kuin ”oikeassa elämässäkin”.
- Kaikki eivät hallitse nettietikettiä, eivätkä toimi rehellisesti.
5. Jos näet jotain outoa, hämmentävää tai pelottavaa, sulje kone ja kerro heti aikuiselle.

Sekä opettajilla että oppilailta tulisi olla mahdollisuus tutustua teknologiaan omassa tahdissa. Opettajat tarvitsevat pedagogista ja teknologista orientoitumista pystyäkseen hyödyntämään sosiaalista mediaa ja tietotekniikkaa opetuksessa. Edellytyksenä on, että opettajat itse kokevat teknologian hyödyllisenä apuvälineenä opetuksessa. (Kiviniemi 2000, 141.)

Sosiaalisen median tulevaisuuden näkymät

Maailma muuttuu ja sosiaalinen media kehittyy nopeassa tahdissa (Kalliala & Toikkanen 2009, 16, 18). Parhaassa tapauksessa media tukee elinikäistä oppimista, mutta pahimmassa tapauksessa se johtaa mekaaniseen oppimiseen. Totuus sijaitsee jossain sillä välillä. (Haasio & Piukkula 2001, 21.)

Tärkeimmät tekijät sosiaalisen median opetuskäytössä ovat Opetushallituksen mukaan moninaisuus, tiedonhallinta ja sosiaalinen ulottuvuus. Sosiaalisen median kautta voidaan tukea oppimisprosessia monipuolisesti ja aktivointi on oppilaslähtöistä. Tulisi ottaa huomioon myös yhteisöjen rooli oppimisprosessin säätelyssä ja tukemisessa sekä epävarmuus erilaisten palveluiden käyttämisessä. (Utbildningsstyrelsen 2010 d.)

Verkkopedagogiset ratkaisumallit kaupallistuvat ja eroavat yhä enemmän perinteisestä opetuksesta (Kiviniemi 2000, 150). Sosiaalisen median palveluita ja sovelluksia syntyy jatkuvasti ja nykyisiä hylätään. Todennäköisesti myös sosiaalisen median käsitteen sisältö muuttuu lähivuosien aikana. Sosiaalinen media tuskin on vielä saavuttanut täyttä suosioaan ja palvelut lopullista muotoaan. (Mäntymäki 2012, 19.)

Huolimatta siitä, mikä on nykyisen sosiaalisen median tulevaisuus, suhteellisen pysyviä seikkoja ovat tarpeemme kohdata muita ihmisiä, saada mukavia elämyksiä, saada tarinamme kerrotuksi ja kokea itsemme hyväksytyiksi. Sosiaalisessa mediassa on pohjimmiltaan kyse näiden tarpeiden tyydyttämisestä. (Mäntymäki 2012, 20.) Verkkoon pitäisikin tulla avarakatseisella ja avoimella asenteella (Kalliala & Toikkanen 2009, 16, 18).

4.3. Sosiaaliseen mediaan liittyviä tutkimuksia

Koska sosiaalinen media on uusi ilmiö, sitä on tutkittu suhteellisen vähän. Kupiaisen, Sintosen ja Suorannan (2007, 21) mukaan media ja sen kehitys ovat kuitenkin olleet kiinnostuksen kohteina niin kauan kuin viestimiä on ollut olemassa. Mediapedagogista kirjallisuutta ja tutkimusta on julkaistu noin neljännesvuosisadan ajan eri puolilla maailmaa. Tutkimukset keskittyivät aluksi opetuksen sisällöissä mediatieteen lähtökohdista teoreettisiin linjauksiin. Yli kymmenen viimeisen vuoden aikana on painotettu entistä enemmän

pedagogisia opetuksen käytäntöjä ja vuorovaikutusta oppimistilanteessa. (Kotilainen 2001, 15–16)

Kasvatustieteissä mediakasvatuksen tutkimusta tehdään opetuksen, oppimisen, kasvatuksen ja kehityksen tukemiseksi. Nykyisin tutkimuksen ja kehityksen kohteina ovat myös eri informaatio- ja kommunikaatioteknologiset oppimisympäristöt ja oppimateriaalit sekä mediakulttuurin ja koulun väliset suhteet. (Kupiainen ym. 2007, 21.)

Kaivattaisiin kuitenkin kansainvälisesti vertailevaa pedagogista tutkimusta. Tarpeellista olisi myös tutkia opetusta mediasta. Alan ongelmana pidetään esimerkiksi väitöskirjatasoisen tutkimuksen vähäisyyttä. (Kotilainen 2001, 16)

Kotilainen (2001) tutkii väitöskirjassaan viestintäkasvatusta muun muassa opettajan näkökulmasta. Tulokset ovat mielenkiintoisia myös tätä tutkielmaa ja tutkielman tuloksia ajatellen. Kotilainen tarkastelee tutkimuksessaan sekä ala- että yläkoulussa tapahtuvaa viestintäkasvatusta. Kyseessä oleva tutkimus on julkaistu 12 vuotta sitten.

Kotilainen (2001, 29) kirjoittaa väitöskirjassaan, että viestintäkasvatus toteutuu teema-alueena monin eri tavoin jokaisessa tutkimukseen osallistuneessa koulussa. Viestintäkasvatukseen panostavat tutkimuksen mukaan kuitenkin enemmän yläkoulun kuin alakoulun opettajat. Tutkimuksessa mukana olleet yläkoulun aineenopettajat ovat kouluttautuneita viestintään tai viestintäkasvatukseen ja käyttävät viestintäkasvatukseen enemmän aikaa kuin alakoulun opettajat. He myös kokevat viestintäkasvatuksen tärkeämmäksi kuin alakoulun opettajat.

Viestintäkasvatuksen tavoitteena on lisätä oppilaiden kriittisyyttä, ilmaisutaitoa ja tiedonhankinnan taitoja. Kotilaisen (2001, 29) tutkimuksessa selviää, että yläkoulun opettajat korostavat medialukutaidon merkitystä. Viestimien kanssa työskennellessä tärkeinä koetaan vuorovaikutusta, yhteistyötä ja kokemuksellisuutta painottavat työtavat.

Viestintäkasvatuksessa tietotekniseen mediaan painottavat erityisesti pienten alakoulujen luokanopettajat. Oppimateriaalina tutkimukseen osallistuvat opettajat suosivat videoita, WWW-materiaalia, kulloinkin käsiteltävää viestintä ja oppikirjoja. Tietoteknisen median osuus viestintäkasvatuksen välineenä on kasvamassa, vaikka Kotilaisen tutkimukseen osallistuneiden opettajien mielestä sanomalehti on edelleen käytetyin ja soveltuvin väline. (Kotilainen 2001, 29–30.)

Suurimpana ongelmana opettajat kokevat tieto- ja viestintätekniiikan koulutuksen vähäisyyden sekä perus- että täydennyskoulutuksessa. Ongelmina mainitaan myös rahan, ajan ja oppimateriaalin puute. Yläkouluissa ja viestintään painottuneissa kouluissa ongelmiksi koetaan esimerkiksi opetuksen integrointi ja opettajien yhteistyö. (Kotilainen 2001, 30.)

Kotilaisen (2001, 31) väitöskirjan tulosten mukaan perusopetuksessa on ainetaustoiltaan, kokemuksiltaan ja koulutukseltaan erilaisia viestintäkasvattajia. Itsensä ammattitaitoisiksi kokevat opettajat omaavat jonkinlaista mediataittoa. He ovat kiinnostuneita aiheesta ja haluavat kehittyä. He myös uskaltavat ottavat median teemoja mukaan opetukseen.

Kaikki tutkimukseen osallistuneet opettajat eivät kuitenkaan ole mediakompetentteja. Viestintäkasvatustyöhön tarvitaankin tukea. Tuki voisi olla esimerkiksi oppimateriaalin saatavuutta, viestintäkasvatuksen koulutusta sekä alan tutkijoiden ja opettajien yhteistyötä. (Kotilainen 2001, 31.)

Tulosten mukaan mediakasvatusta edistäviä tekijöitä opettajan näkökulmasta ovat muun muassa opettajan oma medialukutaito, aktiivisen oppimisen työtapojen hallinta sekä rohkeus ottaa esille opetuksessa median eri teemoja. Positiivisina vaikuttajina toimivat myös opettajan motivaatio, sitoutuminen ja kiinnostus mediakasvatusta kohtaan. Hidastavina tekijöinä mainitaan esimerkiksi mediakasvatuksen toteuttamiseen liittyvät ongelmat. (Kotilainen 2001, 33–34.)

Kangas, Lundvall ja Sintonen (2008, 4, 6) tarkastelevat tutkimuksessaan lasten ja nuorten median käyttö- ja kulutustapoja. Selvityksen mukaan mediassa käytetty aika on pysynyt suhteellisen samana koko 2000-luvun ajan. Nykypäivän lapset ja nuoret kuluttavat suurimman osan media-ajastaan pelaamiseen ja internetin käyttöön.

Alakouluikäiset lapset käyttävät sähköistä mediaa monipuolisesti. Suuri osa heistä aloittaa aktiivisen netinkäytön jo alle 10-vuotiaana. Viihdekäyttö muuttuu yhä sosiaalisemmaksi. Ennen yläkouluikää eri verkkoyhteisöistä on muodostunut lapsille tärkeä sosiaalisen viestinnän kanava. Lasten taidot sosiaalisen median käyttöön kehittyvät nopeasti, mutta heidän on vaikea ymmärtää median sosiaalisuuden ja sisällön monimuotoisuutta. Kangas ym. (2008, 7) kirjoittavat selvityksessään, että lähes 30% 11–17 –vuotiaista on törmännyt verkossa ahdistavaan tai mieltä järkyttävään materiaaliin.

Tärkeimpiä internetin käytön motiiveja ovat tutkimuksen mukaan kuluttaminen, verkkorutiinien hoitaminen, oppiminen, ajan tasalla pysyminen ja rentoutuminen. Enemmistölle

osallistuminen verkossa on keskustelua ja kommentointia. Vain murto-osa tuottaa omaa materiaalia verkkoon ja pitää esimerkiksi blogia. (Kangas ym. 2008, 9.)

Kasvatuksen ja opetuksen avaintekijöinä korostetaan muuttuvaa toimintakulttuuria, tiedon ja kokemusten jakamista sekä ajattelun uudelleen organisoimista. Muuttuvaan toimintakulttuuriin liittyvät perinteisten hierarkioiden muuttuminen sekä median ottaminen aidoksi osaksi opetusta. Tiedon ja kokemusten jakamisesta esimerkkeinä Kangas ym. mainitsevat yhteistoiminnallisuuden, verkottumisen ja moniammatillisuuden sekä tiedon tuottamisen yhdessä. Ajattelun uudelleen organisoimista ovat muun muassa moniarvoisuuden ymmärtäminen ja arvokeskustelut, joissa mediakulttuuri voi toimia apuna. (Kangas ym. 2008, 15.)

Muuttuvat toimintaympäristöt vaikuttavat koulun arkeen esimerkiksi oppikirjan merkityksen muuttumisella. Kirja ei tule toimimaan enää koulun päämedianä. Uudet lukutaidot ovat moniaistisia, sosiokulttuurisia ja kiinnittyvät monimediaisiin teksteihin. On tärkeää ymmärtää tekstin sisältö, kyseenalaistaa, keskustella ja tuottaa uutta tietoa. Perusopetuksen yksi tärkeimmistä tehtävistä onkin kannustaa lasta yhteisöllisen kulttuurin edistämiseen. Myös mediakasvatuksen rooli korostuu toimintaympäristöjen muutoksessa. (Kangas ym. 2008, 15.)

5. TUTKIMUKSEN EMPIIRINEN TOTEUTUS

Tässä kappaleessa kirjoitan tutkielmani lähtökohdista, tutkimusjoukosta ja asettamistani tutkimusongelmista. Kuvailen kvalitatiivisesta tutkimusta eri lähteitä hyödyntäen. Pysin myös vertailemaan kvalitatiivista ja kvantitatiivista tutkimusta toisiinsa ihmisen toiminnan näkökulmasta. Kirjoitan kvalitatiivisen tutkimuksen tutkimustyypeistä, erityisesti fenomenografista tutkimusotteesta ja tutkimuksen eri vaiheista. Tarkastelen myös lyhyesti sosiaaliseen mediaan liittyviä tutkimuksia.

Kappaleen lopuksi kirjoitan tutkimuksen kulusta. Kirjoitan myös aineiston keruumetodeista, joita tutkielmassa hyödynnetään. Kappaleen loppuosa käsittelee analyysia ja luotettavuutta.

5.1. Lähtökohdat ja tutkimusongelmat

Sosiaalinen media on suhteellisen uusi ja puhuttu aihe, jota ei juurikaan ole tutkittu. Valitsin aiheen, koska olen kiinnostunut uudesta teknologiasta. Olen myös toiminut tutorina Skypein välityksellä ja käytän sosiaalista mediaa aktiivisesti. Myös omat kokemukseni sosiaalisen median mahdollisuuksista ovat vaikuttaneet aiheen valintaan. Koen, että sosiaalista mediaa voisi hyödyntää monella eri tavalla opetuksessa.

Tämän tutkielman aiheena on sosiaalinen media opetuksessa. Tutkielma käsittelee erityisesti opettajien kokemuksia sosiaalisesta mediasta alakouluopetuksessa. Tarkoituksena on selvittää, miten opettajat hyödyntävät sosiaalista mediaa alakouluopetuksessa. Olen asettanut tutkimukselleni seuraavat tutkimusongelmat:

1. Mitä alakoulun opettaja tietää sosiaalisesta mediasta?
2. Miten alakoulun opettaja hyödyntää sosiaalista mediaa opetus- ja oppimistilanteissa?

5.2. Tutkimusjoukko

Tarkoitukseni oli selvittää, kuinka usein ja millä tavalla alakoulun opettajat hyödyntävät sosiaalista mediaa opetuksessaan. Tutkimushenkilöinä olivat alakoulun opettajat ympäri Suomen. Tutkielmani tavoitti erityisesti Facebookia käyttävät opettajat ja ryhmään *Tieto- ja viestintäteknikka opetuksessa* kuuluvat henkilöt helmi- ja maaliskuussa 2013. Tässä ryhmässä ovat pääasiassa juuri aiheesta kiinnostuneet ja sosiaalisen median aktiivikäyttäjät. Lisäksi osa tutkimushenkilöistä tavoitettiin henkilökohtaisesti tai Opettaja-lehdessä 22.02.2013 julkaisemani ilmoituksen kautta.

Hirsjärvi ym. (2004, 155) kirjoittavat, että kvalitatiivisessa tutkimuksessa kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti, ei satunnaisotoksen menetelmän avulla. Tapaukset käsitellään ainutlaatuisina ja aineistoa tulkitaan sen mukaisesti. Näin toimitaan myös tässä tutkielmassa.

Tutkimusalueena oli koko Suomi. Tutkimuksen perusjoukkoa ei voida numeerisesti määrittää. Kyselyyn vastasi 16 alakoulun opettajaa eri puolilta Suomea, iältään 27–59. Vastaajista kuusi oli miehiä ja 10 naisia.

Tutkimushenkilöille on tässä tutkielmassa annettu numerotunnukset 1–16. Käytän numeroita tutkimustulososuuksien suorissa lainauksissa. Näin tutkimushenkilöiden anonymiteetti on turvattu.

5.3. Tutkimusmenetelmälliset valinnat

Kvalitatiivinen vs. kvantitatiivinen tutkimus

Keskustelua kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen tutkimuksen eroista on käyty jo kauan. Eroja on pyritty havainnollistamaan eri tavoin, kuten taulukoimalla tyypillisiä piirteitä ja laatimalla kuvauksia ja luokitteluja molemmista suuntauksista. Niitä on käytännössä vaikea erottaa toisistaan tarkkarajaisesti. (Hirsjärvi ym. 2004, 126–127.)

Kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen suuntaus voidaan nähdä toisiaan täydentävinä lähestymistapoina, ei kilpailevina suuntauksina (Hirsjärvi ym. 2004, 127). Alasuutari (2001, 32) kirjoittaa, että kvantitatiivista ja kvalitatiivista analyysia voidaan soveltaa samassa tutkimuksessa ja analyysissa näin usein tehdäänkin. Laadullista ja määrällistä analyysia voidaan

jopa pitää jatkumona, ei toisensa poissulkevinä analyysimalleina. Metsämuurosen (2006, 87–88) mukaan kvantitatiivinen tutkimusote perustuu postpositivistiseen ja positivistiseen tieteeseen, kvalitatiivinen tutkimusote puolestaan eksistentiaalis-fenomenologishermeneuttiseen tieteenfilosofiaan.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkimusaineisto voi olla visuaalista tai verbaalista. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa aineisto on numeerisessa muodossa. Kokeelliset tutkimukset, haastattelut, kyselyt ja tilastot tuottavat usein määrällistä materiaalia. Kvalitatiivinen analyysi on aineistosta riippuvainen, eikä valmiita metodeja ole. Tutkimus seurailee tutkijan taitoja ja luovuutta. Myös laadullisen aineiston käsittelyn tulisi tapahtua systemaattisesti. (Uusitalo 1991, 79–82.)

Tutkittaessa sosiaalisen median käyttöä voidaan hyödyntää joko kvalitatiivista tai kvantitatiivista tutkimusmenetelmää. Menetelmiä voidaan myös halutessaan yhdistellä. Esimerkiksi kvantitatiivista menetelmää käyttäessä sosiaaliseen mediaan liittyvä aineisto voidaan kerätä ja tulkita erilaisten tilastojen muodossa.

Kiviniemen (2001, 68) mukaan tilastolliselle tutkielmalle tyypillisen satunnaisotannan sijaan kvalitatiivisessa tutkimuksessa käytetään yleensä harkinnanvaraista näytettä. Tällöin valitaan kohde, jonka kautta ilmiöön voidaan perehtyä mielekkäästi ja syvällisesti.

Sosiaalista mediaa ja sen opetuskäyttöä voidaan tutkia sekä harkinnanvaraisen että satunnaisotannan avulla. Satunnaisotannan avulla sosiaalista mediaa käsittelevästä aineistosta saadaan mahdollisesti hyvin vaihteleva. Harkinnanvaraista näytettä käytettäessä tutkimusjoukko voidaan valita tarkemmin.

Kvantitatiiviselle tutkimukselle tyypillistä on aiemmista tutkimuksista tehdyt johtopäätökset, aiemmat teoriat, hypoteesien esittäminen ja käsitteiden määrittely. (Hirsjärvi ym. 2004, 131.)

Kvantitatiivisessa tutkimuksessa aineiston tulee soveltua määrälliseen, numeeriseen mitaamiseen. Lopuksi aineisto saatetaan tilastollisesti käsiteltävään muotoon. Tuloksia voidaan kuvata esimerkiksi prosenttitaulukoiden avulla. (Hirsjärvi ym. 2004, 131.)

Kvalitatiivinen tutkimus tutkittaessa ihmisen toimintaa

Ihmistä ja ihmisen toimintaa tutkittaessa voidaan erottaa seuraavat tutkimusmenetelmät: kvalitatiivinen tutkimus, historiatutkimus, kvantitatiivinen tutkimus ja tulevaisuuden

tutkimus (Metsämuuronen 2006, juliste). Tässä tutkielmassa käytän kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää.

Kvalitatiivinen tutkimus on ottanut vakiintuneen paikkansa ihmistieteissä. Suomalaisessa kasvatustieteessä laadulliset tutkimusmenetelmät yleistyivät 1970-luvun loppupuolella, mutta varsinainen läpimurto tapahtui vasta 1980-luvun lopulla. (Syrjäläinen, Eronen & Värrö 2007, 7.)

Kvalitatiivisen tutkimuksen käsitettä on vaikea määritellä, koska sillä ei ole omaa teoriaa, ajatusmallia tai metodologiaa. (Metsämuuronen 2006, 83.) Kvalitatiivista tutkimusta voidaan kuvata niin sanotulla sateenvarjotermillä, sillä siinä yhdistellään erilaisia tutkimusperinteitä (Tuomi & Sarajärvi 2006, 147).

Metsämuuronen (2006, 88) mukaan kvalitatiivinen tutkimus soveltuu tutkimuksiin, joissa ollaan kiinnostuneita tapahtumien yksityiskohtaisista rakenteista tai tietyissä tilanteissa mukana olleiden yksittäisten ihmisten merkitysrakenteista. Kvalitatiivista tutkimusta voidaan käyttää myös, kun halutaan tutkia luonnollisia tapahtumia tai kun halutaan selvittää kausaalisuhdetta, jota ei voida tutkia kokeellisesti.

Lähtökohtana laadullisessa tutkimuksessa on kuvata *todellista elämää* luonnollisissa tilanteissa mahdollisimman kokonaisvaltaisesti (Hirsjärvi ym. 1997, 161, 165). Myös tämän tutkielman tavoitteena on kuvata todellisuutta ja ihmisten toimintaa, sosiaalisen median käyttöä alakouluopetuksessa.

Kvalitatiivisen tutkimuksen tavoitteena on myös ymmärtää ja analysoida *kokonaisuuksia* (Patel & Davidson 1994, 99). Tutkimuksessa on siten huomioitava, että todellisuutta ei voi pirstoa osiin. Tapahtumat vaikuttavat samanaikaisesti toisiinsa ja siksi onkin mahdollista löytää monensuuntaisia suhteita samaan ilmiöön. (Hirsjärvi ym. 2004, 152.)

Hirsjärven ym. (2004, 152) mukaan arvot muokkaavat aina sitä, miten pyrimme ymmärtämään tutkimaamme ilmiötä. Tutkija ei siis voi sanoutua irti *arvolähtökohdistaan*. Tämän vuoksi kvalitatiivisissa tutkimuksissa ei täysin voida saavuttaa objektiivisuutta. Tulokset ovat ehdollisia selityksiä, jotka ovat aikaan ja paikkaan sidottuja. Hirsjärvi ym. toteaaakin, että kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään *löytämään tai paljastamaan tosiasioita*, ei todentamaan jo olemassa olevia totuuksia.

Sosiaalisen median aktiivisena käyttäjänä minullekin on muodostunut ennakkokäsityksiä sosiaalisen median hyödyntämisestä opetuksessa. Tärkeintä onkin tiedostaa omat käsityksensä ja odotuksensa, jotta tulokset olisivat mahdollisimman objektiivisia.

Kvalitatiivisen tutkimuksen aineiston keruu ja analysointi

Tutkimuksen tekemiselle tyypillistä on tutkimusongelmien asettaminen. Ongelman asettaminen ja muotoileminen saattaa usein olla vaativampaa kuin sen ratkaiseminen. Perinteisesti on neuvottu harkitsemaan huolellisesti tutkimusongelmat ja muotoilemaan ne selkeästi ennen varsinaista aineiston keräämistä. (Hirsjärvi ym. 2004, 116.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkimusongelmat saattavat kuitenkin muuttua tutkimuksen edetessä. Puhutaankin mieluummin yleisellä tasolla asetettavasta tutkimustehtävästä. Jotta tutkimus ei jäisi pelkälle aineiston luokittelun tasolle, täytyy kuitenkin olla jonkinlainen käsitys kysymyksenasettelusta. (Hirsjärvi ym. 2004, 117.) Tässä tutkielmassa asetan kaksi tutkimuskysymystä, jotka esittelen luvussa kuusi (5.2. Tutkimusongelmat).

Tutkimusta suunnittelevan tulisi pohtia, miten hän parhaiten saisi selvyyttä käsiteltäviin ongelmiin. Hän valitsee sellaisen lähestymistavan ja metodin, joista itse on kaikkein vakuuttunein. (Hirsjärvi ym. 2004, 128.)

Kvalitatiivisen tutkimuksen aineiston keruussa menetelmät vievät tutkijan mahdollisimman lähelle tutkittavaa ilmiötä (Kiviniemi 2001, 68). Laadullisessa tutkimuksessa suositaankin ihmistä instrumenttina tiedon keruussa. Tutkija luottaa keskusteluihin, joita käy tutkittavien kanssa ja omiin havaintoihinsa, ei niinkään mittausvälineillä hankittuun tietoon. Hirsjärven ym. mukaan perusteluna tälle on se, että vain ihminen pystyy mukautumaan vaihteleviin tilanteisiin. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa apuna käytetään usein myös lomakkeita ja testejä. (Hirsjärvi ym. 2004, 155.)

Tutkittaessa sosiaalista mediaa, voidaan hyödyntää ihmistä tiedon keruussa. Aineistoa voidaan kerätä esimerkiksi haastattelun, havainnoinnin tai lomakkeiden avulla. Myös testit soveltuvat sosiaalisen median tutkimiseen.

Eskolan (2001, 133–134) mukaan laadullista tutkimusta tekevällä voi olla edessään monta haastavaa asiaa tutkimusprosessin aikana. Haasteellista on esimerkiksi tutkimuksen hahmottaminen, aineiston kerääminen ja lopulta aineiston analysoiminen. Kvalitatiiviselle

tutkimukselle tyypillistä on, että tutkijan tulee itse aktiivisesti työstää aineistosta analyysi ja tulkinnat.

Tutkiminen koostuu siis valintojen ja päätösten tekemisestä. Niin sanottuja ”oikeita” vastauksia tutkijan kohtaamiin haasteisiin ole olemassa, mutta päätökset ja valinnat ovat kuitenkin tärkeitä. (Hirsjärvi ym. 2004, 114.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa käytetään Hirsjärven ym. (2004, 155) mukaan *induktiivista analyysia*. Pyrkimyksenä tutkimuksessa on paljastaa uusia, odottamattomia seikkoja. Lähtökohtana ei ole hypoteesin tai teorian testaaminen, vaan aineiston yksityiskohtainen ja monitahoinen tarkastelu. Tutkija ei määrää sitä, mikä on tärkeää.

Alasuutarin (2001, 38–39) mukaan laadullisen tutkimuksen aineistoa tarkastellaan yleensä kokonaisuutena. Analyysi vaatii kvantitatiivisesta tutkimuksesta poikkeavaa absoluuttisuutta. Laadullinen analyysi rakentuu havaintojen pelkistämisestä ja arvoituksen ratkaisemisesta. Tällaisen erottelun pystyy tekemään vain analyttisesti. Käytännössä ne kuitenkin nivoutuvat aina toisiinsa.

Havaintojen pelkistäminen tarkoittaa olennaisimman tiedon löytämistä aineistosta ja edelleen karsia saatua tietoa yhdistelemällä olennaisin tieto. Havaintojen yhdistämisessä lähtökohtana on ajatus siitä, että aineisto sisältää esimerkkejä ja näytteitä samasta ilmiöstä. Analyysin toinen vaihe eli arvoituksen ratkaiseminen tarkoittaa sitä, että johtolankojen ja vihjeiden perusteella pyritään tekemään merkitystulkinta tutkittavasta ilmiöstä. (Alasuutari 2001, 40–44.)

Kvalitatiivisen tutkimuksen tutkimustyyppejä

Termi laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus sisältää lukuisia eri merkityksiä. Psykologiassa, sosiologiassa, antropologiassa ja kasvatustieteessä on omat laadullisen tutkimuksen traditionsa. Kvalitatiivinen tutkimus on joukko mitä moninaisimpia tutkimuksia. (Hirsjärvi ym. 2000, 162.)

Laadullisessa tutkimuksessa suositaan metodeja, joissa tutkittavien ”ääni” ja näkökulmat pääsevät esille (Hirsjärvi ym. 2004, 155). Yleisimmin käytettyjä kvalitatiivisia tutkimusmetodeja ovat tapaustutkimus, etnografia, fenomenografia, grounded-teoria ja toimintatutkimus. Tapaustutkimus on keskeinen laadullisen tutkimuksen metodi. Metsämuurosen

mukaan lähes kaikki kvalitatiiviset tutkimukset ovat tapaustutkimuksia. (Metsämuuronen 2006, 90–92.)

Kvalitatiivisia tutkimustyyppijä on Hirsjärven ym. (2004, 153) listan mukaan 43. Onkin vaikea tietää, mitä eri tutkimustyyppit lähemmin tarkoittavat ja mikä olisi omaan tutkielmaan sopiva metodi. Metodi voidaan valita miettimällä, mistä tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita: kielen piirteistä, säännönmukaisuuksien keksimisestä, tekstin tai toiminnan merkityksen ymmärtämisestä vai reflektiosta. Tutkimustyyppi muuttuu vasemmalta oikealle siirryttäessä kokonaisvaltaisemmaksi ja vähemmän strukturoiduksi. (Hirsjärvi ym. 2004, 156.)

Jos tutkimuksessa on kiinnostunut esimerkiksi kielen piirteistä, sopivia metodeja ovat sisällönanalyysi, diskurssianalyysi, etnotiede ym. Säännönmukaisuuksien etsimiselle soveltuvia metodeja ovat muun muassa fenomenografia, holistinen etnografia ja grounded-teoria. Tämä on Hirsjärven ym. (2004, 156–157) mukaan kuitenkin vain yksi tapa katsoa kvalitatiivista tutkimusta. Kvalitatiivinen tutkimus on verrattavissa väripalettiin. Jokainen tekee oman tutkimuksensa ja sekoittaa paletin värit omalla, ainutlaatuisella tavallaan.

Vaikka tutkimustyyppijä on useita, niillä on kuitenkin yhteistä pohjaa. Kaikki tutkimusorientaatiot painottavat sosiaalisten ilmiöiden merkityksellistä luonnetta. Ne myös korostavat tarvetta ottaa merkityksellinen luonne huomioon tulkittaessa ja selitettäessä kulttuurista ja sosiaalista toimintaa sekä kommunikaatiota. (Hirsjärvi ym. 2000, 164.)

Sosiaalisen median opetuskäyttöä voidaan tutkia muun muassa tapaustutkimuksen, fenomenografian ja sisällönanalyysin avulla. Tutkimustyyppi valitaan sen mukaan, mitä sosiaalisen median käytöstä halutaan tietää ja millä tavoin aineisto kerätään.

Fenomenografinen tutkimusote

Omaan tutkielmaani soveltuvia tutkimustyyppijä ovat esimerkiksi sisällönanalyysi ja fenomenografinen metodi. Fenomenografia on induktiivinen suuntaus. Tämä tarkoittaa yksittäisestä yleiseen johtavaa tapaa tarkastella aineistoa. Terminä fenomenografia viittaa ilmiön kuvaamiseen. (Häkkinen 1996, 14.)

Häkkisen (1996, 6–11) mukaan fenomenografinen metodi on empiiristä tiedettä, se analysoi empiiristä aineistoa. Fenomenografia pyrkii kuvaamaan ilmiötä erilaisten näkemysten

kautta. Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen ja Saari (1996, 113–114) kirjoittavat, että fenomenografia on ihmisten ajattelussa esiin tulevien maailmaa koskevien näkemysten laadullista tutkimista eli tutkitaan sitä, miten ympäröivä maailma rakentuu ihmisen tietoisuudessa.

Metsämuurosen (2006, 64, 108) mukaan käsitykset tietystä ilmiöstä voivat vaihdella muun muassa iän, koulutuksen, kokemusten ja sukupuolen mukaan. Syrjälä ym. (1996, 114) toteavat, että käsitysten erilaisuus liittyy ennemminkin kokemustaustaan kuin ikäkauteen. Käsitykset ovat laadullisesti eli sisällöllisesti erilaisia, sillä niiden viitetausta vaihtelee henkilöstä toiseen.

Sosiaalisen median opetuskäyttöä voidaan tarkastella esimerkiksi opettajien, oppilaiden tai oppilaiden huoltajien näkökulmasta. Vaikka aihe olisi sama, eroaisivat yksilöiden kokemukset toisistaan. Esimerkiksi tyttöjen kokemukset sosiaalisen median käytön mielekkyydestä opetuksessa ovat mahdollisesti erilaisia kuin poikien kokemukset.

Fenomenografisessa tutkimuksessa käytetään usein empiirisiä laadullisia haastatteluaineistoja. Haastattelujen kautta nostetaan esiin tutkimushenkilöiden esittämiä käsityksiä ja niiden laadullisia eroja tutkittavaan ilmiöön liittyen. (Rissanen 2012.)

Fenomenografisessa tutkimusotteessa keskeistä on kohdeilmiön konteksti ja sen tunnistaminen. Konteksti kiinnittää erilaiset käsitykset tutkittavaan ilmiöön. Sovellettaessa fenomenografista tutkimusotetta, tavoitteena on onnistua tuomaan esille se konteksti, johon tutkimushenkilön käsitykset liittyvät. Ihmisten kokemukset ovat yhteydessä siihen asiayhteyteen ja tilanteeseen, jossa ne tapahtuvat ja siksi samasta asiasta voidaan tehdä useita tulkintojakin. (Rissanen 2012.)

Syrjälän ym. (1996, 115) mukaan fenomenografisen tutkimuksen ensimmäinen vaihe on kiinnittää huomio asiaan tai käsitteeseen, josta esiintyy erilaisia käsityksiä. Toisessa vaiheessa tutkija perehtyy aiheeseen teoreettisesti ja jäsentää siihen liittyvät näkökohdat alustavasti. Tämän jälkeen vuorossa on niiden henkilöiden haastattelu, jotka ilmaisevat erilaisia näkemyksiään asiasta. Neljännessä vaiheessa tutkija luokittelee näkemykset niiden merkitysten perusteella ja kokoaa ne lopuksi ylemmän tason merkitysluokiksi selittääkseen näkemysten erilaisuuden.

5.4. Tutkielmassa käytetty menetelmä

Tutkielmani tarkoituksena on ymmärtää todellisuutta ja tarkastella ihmisten toimintaa. Valitsin menetelmäksi kvalitatiivisen tutkimuksen. Tutkielmassani haluan selvittää opettajien kokemuksia sosiaalisesta mediasta opetuskäytössä.

Tutkielmassa aineistonkeruussa käytetään harkinnanvaraista näytettä. Harkitsin kahta vaihtoehtoa: Facebook ja opettajat jollakin koululla/joillakin kouluilla. Molemmissa aineistonkeruuvaihtoehdoissa on sekä hyviä että huonoja puolia. Valinnan tekeminen oli haastavaa.

Tässä tutkielmassa empiirinen aineisto kerätään lomakkeiden avulla. Toinen lomakkeista on Kirjoituspyyntö (Liite 1.) ja toinen Kyselykaavake (Liite 2.). Toivon monipuolisia ja kattavia vastauksia kysymyksiin koskien opettajien kokemuksia ja näkemyksiä sosiaalisen median opetuskäytöstä.

Tutkiessani opettajien kokemuksia, kuvaan ilmiötä horisontaalisesti. Tämä tarkoittaa, että kaikki tutkimushenkilöiden näkökulmat ovat samanarvoisia. Tavoitteena on löytää mahdollisimman erilaisia käsityksiä tutkittavasta ilmiöstä.

Tarkastellessani opettajien kokemuksia sosiaalisen median opetuskäytöstä alakoulussa ja heidän näkemyksiään sosiaalisen median merkityksestä oppimiselle, on tutkielmalla ilmeinen yhteys fenomenografiaan. Tutkielman tarkoituksena on kvalitatiivisen tutkimuksen tavoin ymmärtää todellisuutta.

5.5. Aineiston keruu

Kvalitatiivisen tutkimuksen keskeisimpiä tutkimusmetodeja ovat havainnointi, tekstianalyysi, haastattelu ja litterointi (Metsämuuronen 2006, 88, 111). Tähän tutkielmaan soveltuvia metodeja ovat esimerkiksi haastattelu ja kirjallisen materiaalin käyttö. Päätin hyödyntää kirjallista aineistoa, koska haluan pysytellä taustalla ja olla mahdollisimman objektiivinen tiedonkerääjä kuin mahdollista. En halua, että persoonallani olisi vaikutusta aineistoon.

Tämän tutkielman empiirinen materiaali on kerätty lomakkeiden avulla. Kyselylomake voi olla postikysely tai kontrolloitu kysely (Hirsjärvi ym. 1997, 192). Tässä tutkielmassa olen käyttänyt postikyselyä. Jos tutkija käyttää tämän tyylistä kyselyä, lähettää hän lomakkeen

tutkimushenkilöille ja he lähettävät lomakkeen tutkijalle takaisin. Ongelmallista postikyselyssä on mahdollinen kato. (Hirsjärvi ym. 1997, 191–192.)

Tämän tutkielman aineiston keräämiseen on käytetty kyselylomaketta (Liite) Pyysin alakouluopettajia kirjoittamaan kokemuksistaan sosiaalisen median käytöstä opetuksessa. Toivoin monipuolisia kuvauksia siitä, mutta painotin, että lyhyetkin vastaukset ovat tärkeitä.

Kyselylomakkeen kysymykset voivat olla esimerkiksi avoimia tai monivalintakysymyksiä (Hirsjärvi ym. 1997, 194, 197). Tässä tutkielmassa olen käyttänyt molempia kysymystyyppejä. Lomakkeessa on viisi monivalintakysymystä ja loput 19 kysymystä koostuvat avoimista kysymyksistä.

Sekä avoimiin että monivalintakysymyksiin liittyy hyviä ja huonoja puolia. Monivalintakysymyksiä tutkijan on helpompi vertailla, kun taas avoimissa kysymyksissä tutkimushenkilöt voivat vastata omin sanoin. Kysymykset voi esittää monella eri tavalla. (Hirsjärvi ym. 1997, 194, 197.)

Patel ja Davidson (1994, 64) kirjoittavat, että lomakkeen ensimmäiset ja viimeiset kysymykset ovat yleensä neutraaleja. Tässä tutkielmassa neutraaleja kysymyksiä ovat lomakkeessa viimeisenä esitetty kysymys sekä taustakysymykset. Neutraalien kysymysten välillä esitetään varsinaiset kysymykset, jotka käsittelevät määriteltyä ongelmaa.

Kyselylomaketta voidaan käyttää, jos halutaan tietoa todellisuudesta, käytöksestä, toiminnasta, taidoista, arvoista, asenteista tai ajatuksista, käsityksistä ja mielipiteistä. Kyselyssä voi pyytää myös arviointia ja perusteluja. Kyselyssä on yleensä myös kysymyksiä tutkijamushenkilön taustasta. (Hirsjärvi ym. 1997, 193.)

Esitestaus on osa tutkielman tekemistä. Kyselylomakkeen toimivuuden, yksiselitteisyyden ja oikeellisuuden olen testannut eräällä alakoulun kielten opettajalla. Hän on kommentoinut lomaketta ja antanut korjausehdotuksia, jotka olen huomioinut kysymyksiä hioessani.

Aluksi laitoin kyselypyynnön Facebook-ryhmään *Tieto- ja viestintätekniikka opetuksessa*. Ryhmässä on noin 3030 henkilöä, joten vastausten saaminen ympäri Suomea mahdollistuu.

Laitoin kyselyni 14.01.2013 myös Facebookiin omalle seinälleni, sillä Facebook-kavereistani usea on alakoulun opettaja. Annoin myös luvan jakaa kyselyäni Facebookissa ja muissa sosiaalisissa medioissa.

Lähetin kyselyn rtf-muodossa, jolloin mahdolliset vastaajat kommentoivat kyselyn täyttämistä työlääksi. Usea oli jopa jättänyt täyttämisen kesken. He ehdottivat sähköistä Google-lomakkeen käyttöä aineiston keräämisessä. Tein Google-tililläni Drivessa sähköisen lomakkeen, jonka upotin Facebookissa *Tieto- ja viestintätekniikka opetuksessa*-ryhmän sivulle sekä omalle seinälleni. Lomakkeen täyttö yksinkertaistui ja nopeutui, jolloin vastaaminen muuttui mielekkäämmäksi.

Sain myös kysymyksen eräältä potentiaaliselta vastaajalta, voisiko hän osallistua tutkielmaani, vaikka ei varsinaisesti olekaan alakoulun opettaja. Hän toimii nuoris- ja vapaaajan ohjaajan tutkintolaisena, jolle tutkielmani aihe on lähellä sydäntä. Lupasin hänen osallistua. Kaikki vastaukset ovat tervetulleita!

Tuomen ja Sarajärven (2006, 87) mukaan laadullisessa tutkimuksessa tutkimushenkilöiden määrän ratkaisee usein käytössä olevat resurssit, raha ja aika. Tässä tutkielmassa asetin selkeän takarajan, johon saakka vastauksia sai lähettää.

Koska kvalitatiivisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin, ei aineiston koolla ole ratkaisevaa merkitystä. Pääsääntöisesti on aineiston koko pieni tai vähäinen verrattuna kvantitatiiviseen tutkimukseen. (Tuomi & Sarajärvi 2006, 87.)

Kaiken kaikkiaan sain 16 vastausta kyselyyni. Vastauksista 14 sain Google-lomakkeen kautta ja kaksi vastausta rtf-muotoisena, suoraan minulle toimitettuina. Sopivaa aineiston kokoa pohtiessani sain apua myös ohjaajaltani.

Eräs Googlen kautta vastannut opettaja ilmoitti, että vastaaja pystyy kyselyn täytettyään valitsemaan kohdan ”tarkastele vastauksia” ja katsomaan muidenkin osallistujien vastauksia. Tarkastin asian itse ja huomasin, että vastaaja näkee osia muiden henkilöiden teksteistä. Kokonaiset vastaukset näkee vain kyselyn asettaja itse. Vastaajien henkilöllisyys ei taulukosta selviä.

Huomasin myös, että vastaukset näkyvät suoraan taulukkomuodossa, mikä helpottaa tutkijan työtä, mutta vastaajan nimiä taulukossa ei näy edes tutkijalle. Jouduinkin kysymään neuvoa ohjaajaltani. Ohjaajani mukaan tämä ei haitannut.

Erään tutkimushenkilön vastauksesta oli hävinnyt muutama sana Google-lomakkeessa. Sanoja ei saanut näkyville. Lisäksi kolmen vastaajan opetusluokkana oli mainittu ”3.6.2013”, mikä oli luultavasti ohjelman vika, ei vastaajan. Sarajärven ja Tuomen (2006,

75) mukaan postikyselyn haasteena koetaankin, ettei tutkija voi oikaista väärinkäsitystä, selventää ilmausten sanamuotoja tai käydä keskustelua tutkimushenkilön kanssa.

Lähetin ilmoituksen myös Opettaja-lehteen 09.02.2013. Näin jokaisella opettajalla on mahdollisuus osallistua tutkielmaani, myös niillä, jotka eivät käytä sosiaalista mediaa aktiivisesti. Ilmoitukseni julkaistiin 22.02.2013 numerossa 8–9.

Pyyntööni vastasi sähköpostitse yksi opettaja, joka oli kiinnostunut tutkimusaiheestani. Hän pyysi lupaa jakaa yhteystietojani myös kollegoilleen ja oli muutenkin kiinnostunut tutkielmastani ja sen etenemisestä.

Julkaisin Facebook-ryhmässä *Tieto- ja viestintäteknikka opetuksessa* ensimmäisen muistutuksen kyselyyni vastaamisesta 27.02.2013. Toisen, selkeämmän ja lyhyemmän muistutuksen julkaisin samaisessa ryhmässä 01.03.2013. Asetin muistutukseen myös viimeisen mahdollisen vastauspäivämäärän eli sunnuntain 03.03.2013. Viimeisen vastauksen sain yöllä 03.03.2013.

5.6. Aineiston analysointi

Aineistoa voidaan analysoida monella eri tavalla, kun on kyse kvalitatiivisesta tutkimuksesta (Hirsjärvi ym. 1997, 219). Tässä tutkielmassa käytän fenomenografista analyysia. Fenomenografinen metodi erittelee tutkijan käsityksiä niiden merkitysten mukaan. Toisistaan eroavat käsitykset selitetään. (Metsämuuronen 2006, 109.)

Tässä tutkielmassa olen jaotellut kysymykset kolmeen eri kategoriaan: taustatieto, sosiaalinen media ja sosiaalinen media opetuksessa. Ensimmäisenä tarkastellaan, mitä alakoulun opettaja tietää sosiaalisesta mediasta ja toisena, miten hän hyödyntää sitä opetuksessaan. Analyysi tapahtuu tutkimusongelmien mukaisesti, poiketen kuitenkin hieman lomakkeessa asetettujen kysymysten järjestyksestä. Tutkimuskysymysten alaongelmina toimivat pääasiassa lomakkeessa esitetyt kysymykset. Pyrin tulokuvauksessa mahdollisimman loogiseen, helposti luettavaan ja seurattavaan tulosten käsittelyjärjestykseen.

Metsämuurosen (2006, 122) mukaan on tavallista, että kvalitatiivista aineistoa kerätään ja analysoidaan samanaikaisesti. Selasin saamani materiaalin läpi mahdollisimman pian

saatuani vastaukset. Samalla myös tallensin vastaukset Google Drivestä tietokoneelle ja muistitikulle sekä tulostin, numeroin ja kansioin vastaukset analysointia varten.

Tärkeää fenomenografisessa analyysissä on hahmottaa aineisto kokonaisuutena, sillä samat ajatusyhteydet tukevat usein montaa eri merkitystä. Ilmaisu otetaan siis aina kokonaisuutena. (Syrjälä ym. 1996, 143.)

Varsinaisen analysoinnin aloitin hiihtolomaviikon maanantaina 04.03.2013. Luin vastaukset huolellisesti, useaan kertaan läpi, jolloin materiaalin kokonaiskuva alkoi hahmottua. Määrittelin myös tutkimuskysymykseni tarkasti ja poimin ne yksittäiset kysymykset, joilla vastasin asettamiini tutkimuskysymyksiin.

Syrjälän ym. (1996, 143) mukaan fenomenografisessa analyysissä tarkastellaan mekaanisten yksiköiden sijaan kokonaisuutta. Tulkintayksikköjä ei voida määritellä etukäteen, vaan vasta tulkinnan aikana. Tulkintaan vaikuttavat yhteydet voivat levittäytyä laajalle tutkimusaineistoon.

Tutkielman tuloskuvauksessa pyrin tarkastelemaan saamiani tuloksia suhteessa aiemmin tehtyihin tutkimuksiin. Kappaleen aluksi kuvailen tutkimusjoukkoa, vastaajien ikäjakamaa ja sitä, millä luokalla he toimivat opettajina. Näin lukija saa kokonaiskuvan tutkielmaan osallistuneista henkilöistä.

Tämän jälkeen vastaan kahteen asettamaani tutkimusongelmaan alaongelmien kautta. Lähestyn ensimmäistä tutkimusongelmaani *Mitä alakoulun opettaja tietää sosiaalisesta mediasta?* yksittäisten kysymysten kautta: *Onko sosiaalinen media sinulle tuttu?*, *Määrittele omin sanoin, mitä sosiaalinen media mielestäsi tarkoittaa* ja *Luettele ne sosiaaliset mediat, jotka tunnet.*

Toista tutkimusongelmaani *Miten alakoulun opettaja hyödyntää sosiaalista mediaa opetus- ja oppimistilanteissa?* lähestyn seuraavien neljän yksittäisen kysymyksen kautta: *Mitä sosiaalisen median lajeja käytät opetuksessasi?*, *Kuinka usein hyödynnät sosiaalista mediaa alakouluopetuksessa?*, *Missä oppiaineissa hyödynnät sosiaalista mediaa?* ja *Missä opetus- ja oppimistilanteissa olet hyödyntänyt sosiaalista mediaa?* Alaongelmat näkyvät tuloskuvauksessa alleviivattuina otsikoina

Fenomenografisessa analyysissä tutkijan tulee pitää mielessä tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat. Usein teoreettisen viitekehyksen ja ongelmanasettelun ulkopuolelle jääviä

sisältöjä tutkija ei tulkitse merkityksiksi. Ainoastaan, jos tutkittavan ilmaisut saavat tutkijan muuttamaan radikaalisti ongelmanasetteluaan, ne otetaan tutkittaviksi. (Syrjälä ym. 1996, 144–145.)

Tässä tutkielmassa jätin alun perin asettamistani kolmesta tutkimusongelmasta yhden pois, sillä aineisto ei soveltunut kolmannen ongelman tarkasteluun. Sen sijaan nostan tulostuloksessa esille varsinaisten tutkimuskysymysten ulkopuolelta muita esiin nousevia huomioita.

Muuta aineistosta nousevaa huomionarvoista ovat *Sosiaalisen median käyttöesimerkkejä alakouluopetuksessa* ja *Sosiaalisen median hyödyntäminen alakouluopetuksessa tulevaisuudessa*. Tutkimustulokset -kappaleen lopuksi kokoaan saamani tulokset yhteenvedoksi. Sain paljon vinkkejä ja neuvoja analysoinnin aloittamiseen ohjaajaltani. Sain ohjeita myös muun muassa materiaalin luokitteluun.

Käytän tulostuloksessa paljon suoria lainauksia vastaajien teksteistä, jotta lukija näkee ne osat aineistosta, joista olen tehnyt johtopäätökseni. Oletan myös, että sekä osallistuneet opettajat, että muut lukijat ovat kiinnostuneita näkemään vastaajien tekstejä. Samalla kiitän sydämellisesti tutkielmaani osallistuneita alakoulun opettajia monipuolisista vastauksista.

5.7. Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkijalla on tärkeä osa tutkimuksen luotettavuuden kannalta (Hirsjärvi ym. 1997, 287). Tutkimus pohjautuu tutkijan omaan intuitioon, tulkintaan ja kykyyn pohtia. Erilaiset ihmiset voivat tehdä erilaisia johtopäätöksiä samasta aiheesta. Johtopäätökset voivat olla jopa ristiriitaisia. (Metsämuuronen 2001, 8–9.)

Tuomi ja Sarajärvi (2006, 133) kirjoittavat, että kun tarkastellaan laadullisen tutkimuksen objektiivisuutta, on tärkeää erottaa havaintojen totuuskysymys, luotettavuus ja puolueettomuus. Esimerkiksi tutkijan ikä, sukupuoli, uskonto ja virka-asema vaikuttavat tutkijan tulkintoihin.

Tutkielmani kohteena oli sosiaalisen median opetuskäyttö alakoulussa. Halusin selvittää, kuinka opettajat hyödyntävät mediaa opetuksessa. Kuinka usein he käyttävät sosiaalista mediaa ja millaisia kokemuksia heillä on sosiaalisen median opetusikästä?

Itse aktiivisena sosiaalisen median käyttäjänä halusin tuoda esille alakoulun opettajien ajatuksia median opetuskäyttöön liittyen.

Pyysin alakoulun opettajia vastaamaan kyselyyni Facebookin ja Opettaja lehdessä julkaisemani ilmoituksen kautta. Kaikkiaan 16 opettajaa vastasi kyselyyni helmi-maaliskuussa 2013. Saatu aineistoanalysoitiin fenomenografisen metodin avulla. Metodista voidaan käyttää tutkittaessa ihmisten käsityksiä (Metsämuuronen 2006, 108). Tähän tutkielmaan soveltuksi myös esimerkiksi sisällönanalyysi. Analysoinnin jälkeen tutkielma raportoitiin ja saadut tulokset koottiin työhöni *Sosiaalisen median mahdollisuudet alakoulussa*.

Kyselyyni vastanneet 16 alakoulun opettajaa valikoituivat mitä ilmeisemmin siten, että he ovat sosiaalisen median aktiivisia käyttäjiä tai aiheesta kiinnostuneita ja oppimisen haluisia opettajia. Myönteiset mielipiteet sosiaalisen median opetuskäytöstä vastauksissa korostuivat, mutta myös kielteisiä mielipiteitä raportoitiin.

Syrjälän ym. (1996, 152) mukaan fenomenografisen tutkimuksen tutkimushenkilöiden määrä on usein pieni, vain parikymmentä henkilöä. Siksi fenomenografisen tutkimuksen tulokset eivät voi olla tilastollisesti yleistettävissä. Sen sijaan pyritään *yleisyyteen* eli käsitteiden käsittelemiseen universaalilla tasolla.

Myös Metsämuurosen (2006, 109) mukaan on kyseenalaista yleistää tuloksia, kun käyttää fenomenografista metodologiaa. Käsitteet muuttuvat ja ovat kontekstisidonnaisia. Fenomenografisen metodin avulla saa vain läpileikkauksen käsityksistä. Metsämuuronen kirjoittaa, että yksilöiden käsitykset ovat aidosti erilaisia – jopa virheellisiä.

Tutkimuksen luotettavuutta analysoidaan yleensä validiteetin ja reliabiliteetin avulla. Validiteetin avulla tarkastetaan onko tutkija tutkinut sitä, mitä on aikonut. (Tuomi & Sarajärvi 2006, 133.) Syrjälän ym. (1996, 152) mukaan validiteetilla on kaksi ulottuvuutta: *aitous* eli johtopäätösten ja tutkimushenkilöiden ajatusten tulee vastata toisiaan sekä *relevanssi* eli aineiston ja johtopäätösten suhde tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin.

Eskola ja Suoranta (2000, 213) jaottelevat validiteetin sisäiseen ja ulkoiseen validiteettiin. *Sisäisen validiteetin* avulla pyritään tarkastelemaan tutkimuksen teoreettisten ja käsitteellisten määrittelyjen suhdetta toisiinsa. *Ulkoinen validiteetti* tarkoittaa aineiston ja tehtyjen johtopäätösten välisen suhteen pätevyyttä.

Reliabiliteetti näyttää voiko saman tuloksen saada toistamiseen (Tuomi & Sarajärvi 2006, 133). Tarkoituksena tässä tutkielmassa on tulkita aineistoa siten, että toinen samaa aineistoa tarkasteleva tekisi samankaltaiset päätelmät. Eskola ja Suoranta (2000, 213) kirjoittavat, että aineiston tulkinta on reliaabelia, kun se ei sisällä ristiriitaisuuksia.

Ihmisten erilaisten käsitysten selvittämiseen fenomenografinen tutkimusote soveltuu hyvin. Myös sisällönanalyysi olisi sopinut tähän tutkielmaan. Tutkimusongelmia oli alun alkaen kolme. Yhden ongelmista jouduin kuitenkin jättämään pois, sillä aineisto ei soveltunut kyseisen ongelman tarkasteluun. Kahdelle muulle tutkimusongelmalle asetin yksittäisiä kysymyksiä alaongelmiksi, joiden avulla vastasin tutkimuskysymyksiin.

Aineiston keruu tässä tutkielmassa oli luontevinta toteuttaa sosiaalisen median kautta. Näin kysely tavoitti alakoulun opettajia ympäri Suomen. Osallistujien vastaukset toivat hyvin esiin heidän käsityksiään ja kokemuksiaan sosiaalisen median opetuskäytöstä.

Tutkielmassa tutkimushenkilöt ovat voineet ymmärtää kysymykset eri tavoilla. Heillä voi myös olla erilaiset käsitykset siitä, mitä sosiaalinen media tarkoittaa. Jopa vastaustilanne saattaa vaikuttaa heidän vastauksiinsa. Koska käytän postikyselyä tutkielmassani, en voi tietää, kuinka tosissaan ja huolella henkilöt vastaavat kyselyyn. On mahdollista, että opettajat vastaisivat kyselyyn eri tavalla, jos kysely lähetettäisiin toisen kerran.

Tutkielmassani pyrin kuvaamaan tutkimusprosessia ja metodeja mahdollisimman tarkasti. Tuomi ja Sarajärvi (2006, 138) kirjoittavat, että tutkijan tulisi kuvailla tarpeeksi yksityiskohtaisesti tutkielman vaiheita, jotta lukija voi arvioida tuloksia. Tutkimuksen tulisi olla selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Toivon, että lukija saa elävän kuvan tutkimushenkilöiden kokemuksista todellisuudesta erityisesti sitaattien kautta.

Myös *uskottavuus* on yksi luotettavuuden kriteeri. Uskottavuudella tarkoitetaan sitä, että tutkijan tulee tarkistaa, vastaavatko hänen tulkintansa tutkimushenkilöiden käsityksiä. *Siirrettävyydellä* puolestaan tarkoitetaan tutkimustulosten siirtämistä toiseen kontekstiin. (Eskola & Suoranta 2000, 211.)

Aktiivisena sosiaalisen median käyttäjänä minulle on muodostunut ennakkokäsityksiä tutkittavasta aiheesta. Tuomi ja Sarajärvi (2006, 133) kirjoittavat, että laadullisessa tutkimuksessa tutkijan oma kehys vaikuttaa väistämättä tutkimukseen. Tärkeää on siis ottaa huomioon *puolueettomuusnäkökulma*. Tutkijan tulee pyrkiä kuulemaan ja ymmärtämään tutkittavaa itseään, ei suodattaa tutkittavan kertomusta oman kehyksensä läpi.

Tavoitteenani tutkielma tehdessäni on ollut *rehellisyys*. Tuon tutkittavien kokemuksia ja käsityksiä esille suorilla lainauksilla, jotta lukija voi nähdä johtopäätösteni perustelut pohjautuen aineistooni.

Objektiivisuudella tarkoitetaan sellaista tarkastelutapaa, että tutkittavaa katsotaan ikään kuin ulkoa päin, puolueettomasti. Objektiivisyys syntyy tutkijan oman subjektiivisuuden tunnistamisesta. Tutkijan tulisi pyrkiä pitämään omat uskomuksensa, arvostuksensa ja asenteensa erillään tutkimuskohteesta. (Eskola & Suoranta 2000, 17.) Tutkielmassani olen pyrkinyt objektiivisuuteen, tunnistamaan omat esioletukseni ja asenteeni sosiaalisen median opetuskäyttöön liittyen.

Tutkielmani luotettavuuden kannalta erittäin isossa osassa on ollut *ulkopuolinen henkilö*, pro graduni –ohjaaja. Hän on huolehtinut siitä, että tutkielma on toteutettu tieteellisen tutkimuksen toteuttamista ohjaavien periaatteiden mukaisesti.

6. TUTKIMUSTULOKSET

Kvalitatiivisen tutkimuksen tuloksien kuvaaminen ja tulkintojen tekeminen on ongelmallista. Ei ole olemassa virallisia ohjeita tulkintojen tekemiseen. Kekseliäiden tulkintojen tekeminen riippuu täysin tutkijan mielikuvituksesta. (Eskola & Suoranta 1996, 111.)

Tässä kappaleessa kirjoitan tutkielmani tuloksista ja vertaan niitä suhteessa aiemmin tehtyihin tutkimuksiin. Aluksi kuvailen tutkimusjoukkoa, minkä jälkeen vastaan kahteen asettamaani tutkimusongelmaan. Kappaleen lopuksi kokoan saamani tulokset.

6.1. Tutkimusjoukon kuvaus

Tässä tutkielmassa neutraaleja kysymyksiä ovat taustatietoa koskevat kysymykset. Kysymykset liittyvät opettajien ikään, sukupuoleen ja koulutukseen. Kysyin myös millä luokalla he opettavat ja kuinka kauan he ovat toimineet alakoulun opettajina, sekä millaisia kokemuksia heillä on teknologian käytöstä työssä ja vapaa-ajalla.

Taulukko 1. Vastausten määrä ja ikäjakauma

	Kaikki	Miehet	Naiset
1. Vastausten määrä:	16	6	10
2. Ikäjakauma:	27–59	27–58	39–59

Taulukosta 1. nähdään vastausten kokonaismäärä sekä miesten ja naisten osuus vastaajista. Taulukosta nähdään myös tutkimusjoukon ikäjakauma. Kaikki vastaajat ilmoittivat ikänsä.

Taulukko 2. Opetusluokka

	Luokat 1–2	Luokat 3–4	Luokat 5–6	Muut (esim. 1–6)
Miehet			1	5
Naiset	2	2	2	4

Taulukosta 2. nähdään mies- ja naisvastaajien lukumäärä eri luokka-asteilla. Osa opettajista on vastannut opetettavaksi luokakseen esimerkiksi 1–6 tai 3–6 luokat. Heidät luokittelen Muut -sarakkeeseen. Kaikki vastasivat lomakkeessa esitettyyn kysymykseen *Millä luokalla alakoulussa toimit opettajana?*

6.2. Mitä alakoulun opettaja tietää sosiaalisesta mediasta?

Ensimmäiseen tutkimusongelmaani *Mitä alakoulun opettaja tietää sosiaalisesta mediasta?* hain vastauksia kooten tutkimushenkilöiden tekstejä muun muassa sosiaalisen median määrittelystä ja luokittelusta. Kirjasin vastaajien ajatuksia aluksi manuaalisesti paperille ja tämän jälkeen taulukkomuotoisena tekstinkäsittelyohjelmalla, jotta kokonaiskuva hahmottuisi selkeämmin.

Lähestyn ensimmäistä tutkimusongelmaani yksittäisten kysymysten kautta: *Onko sosiaalinen media sinulle tuttu?, Määrittele omin sanoin, mitä sosiaalinen media mielestäsi tarkoittaa?* ja *Luettele ne sosiaaliset mediat, jotka tunnet.* Nämä alaongelmat näkyvät tekstissä alleviivattuina otsikoina.

Yksittäisiä kysymyksiä kuvaan suorilla sitaateilla saamastani materiaalista. Sitaatit eli suorat lainaukset tutkimushenkilöiden teksteistä on kursivoitu ja numeroitu 1–16 vastaajille antamieni numerotunnisteiden mukaan. Lainauksia on analyysissä määrällisesti paljon, sillä haluan tutkielmaani osallistuneiden opettajien äänet kuuluviin. Oletan, että kyselyyn vastanneet haluavat omia tekstejään siteerattavan ja toivovat saavansa lukea myös muiden alakoulun opettajien kokemuksista ja ajatuksista sosiaalisen median opetuskäytöstä.

Onko sosiaalinen media sinulle tuttu?

Opettajilta kysyttiin, kuinka tuttu sosiaalinen media heille on. Käytän aineistoa analysoidessani *tutusta* numeromerkintää yksi (1) ja *tuntemattomasta* viisi (5).

Taulukko 3. Onko sosiaalinen media sinulle tuttu?

	1 (tuttu)	2	3	4	5 (tuntematon)
Lukumäärä	4 kpl	6 kpl	5 kpl	1 kpl	-

Taulukon 3. mukaan suurin osa opettajista kokee sosiaalisen median suhteellisen tutuksi. Kukaan vastaajista ei valinnut vaihtoehtoa viisi, *tuntematon*. Jokainen opettaja vastasi kysymykseen.

Tutkielmaan vastanneet opettajat ovat todennäköisesti aktiivisia sosiaalisen median käyttäjiä tai aiheesta kiinnostuneita. He myös luultavasti tietävät sosiaalisesta mediasta jonkin verran, koska usea kokee sen tutuksi. Voi myös olla, että sosiaalisen median aktiivikäyttäjä tietää aiheesta paljon ja valitsee silti esimerkiksi vaihtoehdon kolme (3). Hän ymmärtää sosiaalisen median laajuuden ja sen, miten paljon on olemassa mediaan liittyviä asioita, joita hän ei vielä tiedä tai tunne.

Määrittele omin sanoin, mitä sosiaalinen media mielestäsi tarkoittaa

Kun opettajia pyydettiin määrittelemään sosiaalista mediaa, vastaukset olivat keskenään erilaisia, osa lyhyitä ja osa pitkiä. Yhteneväisyyksiäkin määritelmistä löytyi. Moni opettaja mainitsee määritelmässään jollain tavoin esimerkiksi vuorovaikutuksen ja teknologian.

Lähes jokainen vastaaja kuvaili omin sanoin, mitä sosiaalinen media tarkoittaa. Ainoastaan yksi tutkimushenkilö jätti vastaamatta kysymykseen.

”nettiympäristössä tapahtuva vuorovaikutus” (1)

”Some on internetissä tapahtuvaa ihmisten välistä vuorovaikutteisuutta apukeinoinaan eri mediatyypit tekstistä reaaliaikaiseen kommunikaatioon” (7)

”Teknologisten laitteiden avulla tapahtuvaa kanssakäymistä toisten ihmisten kanssa tapaamatta heitä fyysisesti välttämättä koskaan. Jaetaan tietoa, kuvaa, musiikkia...” (2)

”Sosiaalinen media on joukko palveluita ja yhteisöjä, joiden avulla tiedon siirto ja verkostoituminen tapahtuu netissä” (8)

”Verkkoviestintäymp. johon voi itse vaikuttaa.” (10)

Koska kukaan vastaajista ei kokenut sosiaalista mediaa täysin tuntemattomaksi, olikin odotettavissa, että he pystyvät määrittelemään termiä omin sanoin. Osa vastauksista jää kuitenkin hieman suppeaksi. Sosiaalinen media on käsitteenä hyvin laaja ja siitä onkin lähes mahdotonta löytää kattavaa määritelmää edes kirjallisuudesta.

Kallialan ja Toikkasen (2009, 18) mukaan sosiaalinen media on prosessi, jossa yksilöt ja ryhmät rakentavat yhteisiä merkityksiä sisällön, nettiyhteisöjen ja verkkoteknologian avulla. Myös useassa opettajien vastauksista mainitaan teknologia, verkkoviestintäympäristöt ja mediatyypit. Sosiaalisen median määritelmässä opettajat korostavat erityisesti yhteisten merkitysten rakentamista vuorovaikutuksen kautta. Vastauksissa määritellään sosiaalista mediaa sekä työvälineenä että sosiaalisen toiminnan paikkana.

Luettele ne sosiaaliset mediat, jotka tunnet

Vastaajia pyydettiin luettelemaan ne sosiaaliset mediat, jotka he tuntevat. Tähän kysymykseen vastasivat kaikki tutkimushenkilöt.

Yleisimmin vastauksissa mainitut sosiaaliset mediat ovat Facebook, Twitter, YouTube ja erilaiset Blogit. Facebook mainittiin peräti jokaisessa kuudessatoista vastauksessa. Muutamasta vastauksesta esiin nousevat myös monelle hieman vieraammat sosiaaliset mediat, kuten Diigo, Edmodo, Yammer ja Popplet.

”Diaspora, Twitter, Facebook, YouTube +Vimeo, US-blogit (uusi suomi) + muut yhteiskunnalliset blogisivut, Ning Google+ Suomi24 jne... pikaviestimet kuten Skype, oppimisalustat kuten Moodle, ePulpetti, Opit, Optima Discendum, Peda.Net” (7)

”TV, radio Netti (wikipedia, facebook, wilma)” (16)

”Opit, Wilma, Moodle, Wikipedia, YouTube, Facebook” (10)

”Facebook, Twitter, Flickr, Diigo, Edmodo, Blocker, Linked, YouTube, Slideshare,

Vimeo... ” (13)

”FB, YouTube, Skype, WIKI, pilvipalvelut, Google, Blogit, Storybird, Diigo, Yammer, Popplet, jne.” (15)

”YouTube, nimeltä tiedän Face ja Twitter, Wilma, opinaika, KivaKoulu, sähköposti, skype, messinger” (4)

Jokaisen opettajan vastauksessa mainittiin vähintään kolme eri sosiaalista mediaa. Kaikki kuusitoista vastaajaa mainitsi suuren suosion saavuttaneen Facebookin. Kyseinen yhteisöpalvelu on oletettavasti jokaiselle vastaajalle henkilökohtaisesti tuttu, sillä kyselyyn vastanneista opettajista suurin osa tavoitettiin juuri Facebookin välityksellä.

6.3. Miten alakoulun opettaja hyödyntää sosiaalista mediaa opetus- ja oppimistilanteissa?

Toista tutkimusongelmaani *Miten alakoulun opettaja hyödyntää sosiaalista mediaa opetus- ja oppimistilanteissa?* lähestyn neljän yksittäisen kysymyksen kautta: *Mitä sosiaalisen median lajeja käytät opetuksessasi?, Kuinka usein hyödynnät sosiaalista mediaa alakouluopetuksessa?, Missä oppiaineissa hyödynnät sosiaalista mediaa? ja Missä opetus- ja oppimistilanteissa olet hyödyntänyt sosiaalista mediaa?* Yksittäiset kysymykset näkyvät alle viivattuina otsikoina tekstissä.

Kuten ensimmäisenkin tutkimusongelman kohdalla, esitän vastaajien ajatuksia suorilla sitaateilla. Lainaukset on kursivoitu ja numeroitu vastaajan numerotunnuksen mukaan.

Mitä sosiaalisen median lajeja käytät opetuksessasi?

Kun opettajilta kysyttiin, mitä sosiaalisen median lajeja he käyttävät opetuksessaan, vastaukset olivat hyvin erilaisia keskenään. Yleisimmin mainittuina sosiaalisina medioina olivat YouTube, Wilma ja Wikipedia. YouTube mainittiin seitsemässä vastauksessa, Wilma ja Wikipedia viidessä. Kuusi opettajaa kertoo käyttävänsä jotakin oppimisalustaa opetuksessaan.

” Moodlen keskustelua ja blogia silloin tällöin.” (1)

”You Tube, Wordpress, Wikipedia. Pitkän kokemukseni perusteella voisin väittää, että ei ole kovin tarpeellista alakoulussa, paitsi; Jos on on yhteistyötä toisen koulun kanssa, Skypen kautta voi olla hienosti yhteyksissä. Facebookin ikärajan vuoksi sitä EI SAA edes käyttää alaluokilla, kuin 6.lk:n keväällä ikärajan ylittäneet!” (2)

”- sähköposti, Wilma” (3)

”You Tube (esim. oppilaat eivät tieneet, mikä on Tiernapojat-esitys. Videotykin avulla pystyin näyttämään sen heille), KivaKoulu materiaalit ja siihen liittyvät oppilaiden pelit, ympäristöopin tunnilla kasvin tuntemus, karttamerkit, ympäristömerkit, kuviksessa taidekuvat, opinaika” (4)

”Youtube on ykkönen. Sitten verkkoprojektit omalla alustalla, joka ei ole julkisten tuotosten jakamisen osalla. Blogit ja FB oman työn idealähteinä.” (7)

”Koulumme oppimisalusta taipuu bloggaukseen, keskusteluun, verkkolehden tekemiseen ja kuvien ja videoiden jakamiseen. Rekisteröitymistä vaativiin palveluihin emme ole menneet.” (13)

”Kaikkia mahdollisia luokka-asteittain soveltaen” (15)

Yleisimmin vastauksissa esille tulleita sosiaalisia medioita, joita opettajat käyttävät opetuksessaan ovat YouTube, Wilma ja Wikipedia. Opettajat hyödyntävät YouTubea esimerkiksi havainnollistamisen välineenä, motivoivana välipalana opetuksessaan sekä oman opetuksen idealähteenä. Wilmaa opettajat käyttävät esimerkiksi kommunikoinnin kanavana sekä Wikipediaa tiedon lähteenä opetuksessaan.

Kotilaisen (2008, 29–30) tutkimuksesta selviää, että opettajat suosivat videoita, www-materiaalia, oppikirjoja ja kulloinkin opetuksessa käsiteltävää viestintävälinettä. Tietoteknisen median osuus viestintäkasvatuksen välineenä on kasvamassa, vaikka Kotilaisen tutkimukseen osallistuneiden opettajien mielestä sanomalehti on yhä soveltuvim ja käytetyin väline.

Kuinka usein hyödynnät sosiaalista mediaa alakouluopetuksessa?

Alakoulun opettajilta kysyttiin myös, kuinka usein he hyödyntävät sosiaalista mediaa alakouluopetuksessa. Vastausvaihtoehtoina olivat *joka päivä, kerran viikossa, kerran kuukaudessa, harvoin ja en koskaan*. Esitän saamani vastaukset taulukossa 4.

Taulukko 4. Kuinka usein vastaajat hyödyntävät sosiaalista mediaa opetuksessa?

	Joka päivä	Kerran viikossa	Kerran kuukaudessa	Harvoin	Ei koskaan
Vastausten lukumäärä	6	3	-	7	-

Seitsemän opettajaa kertoo käyttävänsä sosiaalista mediaa opetuksessa harvoin. Harvoin on suhteellisen epämääräinen termi, mutta oletettavasti se on kuitenkin vähemmän kuin kerran kuukaudessa. Termillä voi myös olla eri merkitys jokaiselle vastaajalle. Eräs opettajista kuitenkin tarkentaa vastaustaan:

”Aina kun on aiheellista/mahdollista käyttää” (8)

Lähes yhtä moni tutkimushenkilöistä hyödyntää sosiaalista mediaa vastauksensa mukaan joka päivä. Jokainen vastaaja käyttää sosiaalista mediaa joskus jollain tavalla. Kukaan heistä ei valinnut viimeistä vaihtoehtoa, *en koskaan*.

Kotilaisen (2001, 29) tutkimuksen mukaan viestintäkasvatus toteutuu teema-alueena monella eri tavalla jokaisessa hänen tutkimukseensa osallistuneessa koulussa. Viestintäkasvatukseen panostavat kuitenkin enemmän yläkoulun kuin alakoulun opettajat. Tutkimuksessa mukana olleet yläkoulun aineenopettajat ovat kouluttautuneita viestintäkasvatukseen tai viestintään. He myös käyttävät viestintäkasvatukseen enemmän aikaa kuin alakoulun opettajat. Yläkoulun opettajat myös kokevat viestintäkasvatuksen tärkeämmäksi kuin alakoulun opettajat.

Usea tämän tutkielman kyselyyn vastanneista opettajista kokee tieto- ja viestintäkasvatuksen tärkeäksi osaksi opetusta ja nykyaikaa. Erityisesti sosiaalinen media voi vastausten mukaan mahdollistaa oppilaiden mielipiteiden ja ehdotusten hyödyntämisen opetusta suunniteltaessa. Toisaalta, jos kaikki opetus tapahtuu verkossa, saattaa opetus erään vastausten mukaan muuttua epäkonkreettiseksi.

Missä oppiaineissa hyödynnät sosiaalista mediaa?

Opettajia pyydettiin mainitsemaan ne oppiaineet, joiden opetuksessa he hyödyntävät sosiaalista mediaa. Vastaukset esitetään taulukkomuodossa.

Taulukko 5. Sosiaalisen median hyödyntäminen eri oppiaineissa

<u>Oppiaine</u>	<u>Vastausten lukumäärä</u>
matematiikka	5
historia	6
biologia	7
saksa/ ranska	-
englanti	2
kuvaamataito	7
käsityö	4
uskonto/ elämäkatsomustieto	5
liikunta	2
äidinkieli	9
muu, mikä?	<i>”maantieto”</i> <i>”FYKE”</i> <i>”aina kun on aiheellista/olennaista”</i> <i>”musiikki”</i> <i>”tietotekniikan opetuskäytön tunneilla”</i>

Yli puolet kyselyyn vastanneista opettajista hyödyntää sosiaalista mediaa äidinkielen opetuksessa, ja seitsemän opettajaa kuvaamataidon ja biologian opetuksessa. Suurin osa vastaajista valitsi yhden, kaksi, neljä tai viisi oppiainetta, joiden opetuksessa hyödyntävät sosiaalista mediaa. Kaksi opettajaa luetteli seitsemän tai kahdeksan oppiainetta. Yksi opettajista jätti vastaamatta tähän kysymykseen.

Kotilaisen (2001, 37–38) tutkimuksen mukaan opettajat painottavat eri sisältöjä mediakasvatuksessa. Esimerkiksi äidinkielen ja kuvataiteen opettajat korostavat medialukutaidon merkitystä sekä mediaeettisyyttä, teknistä käyttöä ja viestimillä tekemisen tapoja. He kokevat tärkeänä myös lasten mediaympäristön tuntemuksen. Kotilainen kirjoittaa, että mediailmaisun teemoja suosivat lähinnä naisopettajat ja viestintään koulutetut opettajat.

Tämän tutkielman kyselyyn vastanneiden opettajien sukupuolella tai iällä ei juurikaan ole merkitystä heidän sosiaalisen median opetuskäyttöön. Opettajat myös hyödyntävät sosiaalista mediaa opetuksessaan koulutuksesta tai sen puutteesta huolimatta. Usea vastaaja tosin toivoo saavansa täydennyskoulutusta tieto- ja viestintätekniiikan opetuskäyttöön.

Missä opetus- ja oppimistilanteissa olet hyödyntänyt sosiaalista mediaa?

Vastaajia pyydettiin luettelemaan ne opetus- ja oppimistilanteet, joissa he ovat hyödyntäneet sosiaalista mediaa. Kysymyksessä annettiin vastaajille kolme esimerkkitalannetta: ryhmätyöt, äsken opitun asian soveltaminen ja eriyttäminen. Neljä opettajaa jätti vastamatta esitettyyn kysymykseen.

”Opitun asian harjoittelussa ja kertaamisessa. Tiedonhakemisessa ja esittämisessä sekä yksin että ryhmässä. Kymmensormijärjestelmän harjoittelu. Sähköpostin käyttö.” (16)

”Biologia-maantiedon tiedonhaussa, Musiikissa orkesterisoitinten opettelussa, kuvis- ja käsityöideoiden etsimisessä.” (14)

”Projektitöissä, jotka kattavat usean oppiaineen kombinaation” (13)

”Olemme kokeilleet esim. lastenkirkko sivustoa tietokoneen opetuskäytössä integroituna uskontoon. Siellä oppilaat saavat toimia hahmoissaan interaktiivisesti ja samalla oppia asioita kirkkoon liittyen. Sähköpostin käyttö on se helpoin tapa yhteisölliseen viestintään, jota olemme siis harjoitelleet.” (11)

”Olen hyödyntänyt (vielä) aika vähän, mutta keskustelu Moodlessa TVT-tunnilla on koskenut oppilaiden omaa tietokoneen käyttöä (mihin käyttää, miten ja kuinka usein). Kuudensluokkalaisten kanssa keskusteltiin myös aiheesta alkoholi yms huumaavat aineet.” (1)

”Englanti. Kaikessa mahdollisessa. Sekä opettajajohtoisessa työskentelyssä että työpisteissä pareittain, ryhmässä ja yksin työskenneltäessä.” (9)

”Käsiteltäessä sosiaalista mediaa, mediaa, informaatiota yms.” (8)

”Esim TN (tekninen työ): työn ideointi, suunnittelu. AI: Video/ elokuvaprojektiit,

ideointi, käsikirjoittaminen, jakaminen” (7)

”ATK, MA; HI, BG, FYKE: -ryhmätöissä, uuden opettamisessa, eriyttämisessä” (3)

Opettajien vastauksista nousee esille sosiaalisen median tarjoama sisällöllinen ja kielellinen hyöty. Sisällöllinen hyöty näkyy esimerkiksi uuden tiedon oppimisessa ja vanhan asian kertaamisessa. Kielellinen hyöty mainitaan vastaavasti sekä vieraaseen kieleen että äidinkielen liittyen. Eri opetus- ja oppimistilanteissa opettajat painottavat sosiaalisen median merkitystä myös tiedonhankintataitojen oppimiselle.

Viestintäkasvatuksen tavoitteena on lisätä oppilaiden kriittisyyttä, ilmaisutaitoa ja tiedonhankinnan taitoja. Kotilaisen (2001, 29) tutkimuksesta selviää, että yläkoulun opettajat korostavat medialukutaidon merkitystä. Viestimien kanssa työskenneltäessä tärkeinä koetaan vuorovaikutusta, yhteistyötä ja kokemuksellisuutta painottavat työtavat, jotka korostuvat myös tähän tutkielmaan osallistuneiden opettajien vastauksissa.

6.4. Muuta aineistosta nousevaa huomionarvoista

6.4.1. Sosiaalisen median käyttöesimerkkejä alakouluopetuksessa

Tutkielmaan osallistuneilla alakoulun opettajilla on paljon arvokkaita kokemuksia, ajatuksia ja ideoita sosiaalisen median opetuskäyttöön liittyen ja siksi haluankin tuoda niitä mahdollisimman paljon esille.

Erään vastaajan mukaan sosiaalinen media soveltuu esimerkiksi tietosuoja-, tietoturva- ja tekijänoikeusasioiden opettamiseen. Hänen mielestään suljetussa ympäristössä, kuten Moodlessa, käytävä keskustelu opettaa muun muassa tuomaan oppilaan omia mielipiteitä esille. Myös vertaistuen saanti helpottuu ja oppilaat ovatkin usein erittäin avuliaita. Opettajan ei aina tarvitse olla se, joka opettaa, vaan oppilaat oppivat myös toisiltaan.

Sosiaalinen media soveltuu tämän lisäksi esim. uuden asian opettamiseen. Ennakkotiedot ja käsitteet voidaan koota esimerkiksi tietoisuiksi sosiaaliseen median avulla. Opettaja voi koota oman opetusmateriaalinsa Moodleen ja valita, mitkä asiat myös oppilailla on mahdollisuus nähdä.

Useassa vastauksessa mainitaan Wikipedia ja YouTube erinomaisina materiaalin, tiedon ja ideoiden lähteinä sekä erilaiset blogit, kuten Wordpress, tiedotuspalveluina. Blogit mainitaan myös usean eri oppiaineen kohdalla hyödyllisinä opettajan apuina. Opettaja ja oppilaat voivat muun muassa sosiaalisen median välityksellä katsoa erilaisia esimerkkejä käsitöihin ja kuvaamataitoon liittyen.

Skype helpottaa muutaman vastaajan mukaan yhteydenpitoa esimerkiksi eri luokkien, kouluasteiden, koulujen ja jopa eri maissa sijaitsevien koulujen välillä. Eräässä vastauksessa mainitaan myös yhteys tutoriin, ystävyysluokkaan ja omaan luokkakaveriin Skypen välityksellä.

Oppilaita motivoivana koetaan erilaiset sosiaalisessa mediassa tarjolla olevat oppimispelit. Niihin lapsi keskittyy hyvin ja oppii huomaamattaan. Sosiaalinen media mainitaan eräässä vastauksessa monipuoliseksi, mutta jatkuva aineiston laajeneminen koetaan haasteena. Opettajan on vaikea jäsenellä materiaalia. Sosiaalisen median koetaan kuitenkin helpottavan opettajan työtä huomattavasti. Eräässä vastauksessa mainitaan, että opettaja voi esim. antaa poissaolijoille läksyt sosiaalisen median välityksellä.

”Se on oleellisesti helpottanut opettajan työtä.” (10)

Sosiaalisen median nähdään aktivoivan lasta keskustelemaan ja toimimaan yhteistyössä toisten kanssa. Mutta eräs kyselyyn vastaaja toteaa sosiaalisen median viihdevirran laiskistavan nykylasta. Kasvokkain käytävään kommunikointiin tulisi muutaman opettajan mukaan panostaa enemmän.

Sosiaalisen median opetuskäyttö vaatii erään vastaajan mukaan opettajalta tietynlaista asennetta, kykyä soveltaa ja asettaa selkeä päämäärä opetukselle. Lapselle tulisi erään opettajan mukaan opettaa mediakriittisyyttä sekä turvallinen ja ”oikea” tapa hyödyntää sosiaalista mediaa. Opetus voi muuttua avoimemmaksi, mutta valvontaa tulisi lisätä. Vastausten mukaan liiallinen teknologian käyttökään ei ole hyvästä. Eräs opettaja toivookin, etteivät oppikirjat siirtyisi kokonaan Internetiin.

Kotilaisen (2001, 31) väitöskirjan mukaan perusopetuksessa on ainetäustoiltaan, kokemuksiltaan ja koulutukseltaan erilaisia viestintäkäsivattajia. Itsensä ammattitaitoisiksi kokevat

opettajat omaavat jonkinlaista mediataittoa. He ovat aiheesta kiinnostuneita ja haluavat kehittyä. He myös uskaltavat ottaa median teemoja mukaan opetukseen.

Myös tähän tutkielmaan osallistuneet opettajat ovat keskenään erilaisia viestintäkasvattajia. He hyödyntävät sosiaalista mediaa eri tavoin. Osa käyttää sosiaalista mediaa esimerkiksi videoiden katsomiseen ja laulujen kuuntelemiseen sekä laulamiseen. Erään opettajan mukaan YouTubesta löytyy tekstitettyjä kappaleita ja aiheeseen ja eri ikätasolle sopivia vieraskielisiä videoita. Hänen mielestään myös kuvien ja tekstien jakaminen esim. Optimassa tai Moodlessa motivoi lapsia ja tuo vaihtelua verrattuna perinteiseen työkirjatyöskentelyyn. Oppilas voi muun muassa lukea tekstikirjan kappaleen Skypen välityksellä kaverille, jolloin tekstistä tulee huomattavasti elävämpi.

Kielten opetuksessa voi elävöittää kielioppia muun muassa blogin pitämällä. Blogin avulla voidaan esimerkiksi harjoitella imperfektiä. Sosiaalinen media mahdollistaa tämän opettajan mielestä myös eriyttämisen molempiin suuntiin. Eriyttämisestä esimerkkinä mainitaan toisen opettajan vastauksessa yhdessä työskentely, mikä hänen mielestään tukee heikompiakin oppilaita. Innokkaimmat lapset voivat jatkaa työskentelyä vielä kotikoneellakin, jolloin lahjakkaampien lasten lisäharjoittelu mahdollistuu.

Moni vastaajista hyödyntää sosiaalista mediaa äidinkielen opetuksessa. Oppilaat voivat tietokoneella kirjoittaa tekstinsä puhtaaksi ja palauttaa tuotoksensa luokan yhteiseen oppimisolustaan Optimaan tai Moodleen. Erään opettajan mukaan sosiaalisen median avulla oppilas syventää mediataitojaan, kuten kieli- ja turvataitoja sekä eettisiä ja sosiaalisia taitoja. Hänen mielestään tulisi miettiä tarkkaan, mitä sosiaalisen median avulla halutaan opettaa lapsille. Tulisi keskittyä perusasioihin ja niin sanotusti pitää jalat maassa, varsinkin pienten alakouluoppilaiden kanssa.

Usean vastaajan mukaan sosiaalinen media tulisi huomioida opetuksessa, sillä se on osa lasten tulevaisuutta ja kansalaistaitoja sekä motivoi oppilaita. Huonoina puolina mainitaan esimerkiksi kiusaaminen, eristäminen ja itsensä nolaaminen. Oppilaat saattavat myös kertoa liian avoimesti omista asioistaan sosiaalisen median välityksellä.

”Uusia ajanmukaisia opetustapoja, ajan hermolla pysymistä. Vaarana liiallinen tieto koneella olo, kun lapset vapaa-ajallaankin sitä liikaa tekevät. Nettikiusaaminen.” (14)

Kangas, Lundvall ja Sintonen (2008, 4, 6) tarkastelevat tutkimuksessaan lasten ja nuorten median käyttö- ja kulutustapoja. Alakouluikäiset lapset käyttävät sähköistä mediaa hyvin monipuolisesti. Suuri osa heistä aloittaa aktiivisen netinkäytön jo alle 10-vuotiaana. Viihdekäyttö muuttuu koko ajan yhä sosiaalisemmaksi. Ennen yläkouluikää eri verkkoyhteisöistä on muodostunut lapsille tärkeä sosiaalisen viestinnän kanava. Lasten taidot sosiaalisen median käyttöön kehittyvät nopeasti, mutta heidän on vaikea ymmärtää median sosiaalisuuden ja sisällön monimuotoisuutta. Kangas ym. (2008, 7) kirjoittavat selvityksessään, että lähes 30% 11–17 –vuotiaista on törmännyt verkossa ahdistavaan tai mieltä järkyttävään materiaaliin.

Tähän tutkielmaan osallistuneiden opettajien vastauksista nousee sosiaalisen median opetuskäyttöön liittyen esimerkkejä erilaisista projektiluontoisista töistä, ryhmä- ja yksilötyökentelystä, opettajajohtoisesta sekä teemaopetuksesta, joissa sosiaalista mediaa voidaan jollain tavalla hyödyntää. Opittavaa asiaa voidaan laajentaa, katsoa esimerkkejä ja etsiä ajankohtaisuuksia. Sosiaalista mediaa voidaan hyödyntää myös:

”Suunnittelussa, ryhmätöissä, tiedon rakentamisessa ja jäsentämisessä, tuottamisessa ja jakamisessa” (15)

Sosiaalinen media mahdollistaa rakentavan ja haastavan oppimisen sekä yhteisöllisyyden. Erään vastaajan mukaan lapset ovat tottuneet sosiaalisen median käyttöön vapaa-ajalle, joten on helppoa, innostavaa ja luontevaa ottaa se mukaan myös opetukseen.

”Intoa oppimiseen ja opettamiseen. Maailman voi tuoda luokkahuoneeseen yhden tietokoneen ja datatykin avulla.” (14)

6.4.2. Sosiaalisen median hyödyntäminen alakouluopetuksessa tulevaisuudessa

Kasvatuksen ja opetuksen avaintekijöinä korostetaan muuttuvaa toimintakulttuuria, tiedon ja kokemusten jakamista sekä ajattelun uudelleen organisoimista. Muuttuvaan toimintakulttuuriin liittyvät perinteisten hierarkioiden muuttuminen sekä median ottaminen aidoksi osaksi opetusta. Tiedon ja kokemusten jakamisesta esimerkkeinä Kangas ym. mainitsevat yhteistoiminnallisuuden, verkottumisen ja moniammatillisuuden sekä tiedon tuottamisen yhdessä. Ajattelun uudelleen organisoimista ovat muun muassa moniarvoisuuden ymmärtäminen ja arvokeskustelut, joissa mediakulttuuri voi toimia apuna. (Kangas ym. 2008, 15.)

Muuttuvat toimintaympäristöt vaikuttavat koulun arkeen esimerkiksi oppikirjan merkityksen muuttumisella. Kirja ei tule toimimaan enää koulun päämedianä. Uudet lukutaidot ovat moniaistisia, sosiokulttuurisia ja kiinnittyvät monimediaisiin teksteihin. On tärkeää ymmärtää tekstin sisältö, kyseenalaistaa, keskustella ja tuottaa uutta tietoa. Perusopetuksen yksi tärkeimmistä tehtävistä onkin kannustaa lasta yhteisöllisen kulttuurin edistämiseen. Myös mediakasvatuksen rooli korostuu toimintaympäristöjen muutoksessa. (Kangas ym. 2008, 15.)

Koska teknologia ja sosiaalinen media kehittyvät jatkuvasti, on tärkeää pysyä ajan tasalla, kehityksessä mukana. Tutkielmaan osallistuneilta opettajilta kysyttiin, miten sosiaalista mediaa voisi tulevaisuudessa hyödyntää alakouluopetuksessa.

”Vain mielikuvitus on rajana. Läpi oppiaineiden on mahdollisuuksia.” (14)

”Projektiluontoisissa töissä, kansainvälisissä ja koulujen välisissä projekteissa.” (13)

”Varmaankin monellakin tapaa ja monin eri keinoin. Useammassa oppiaineessa, ehkä jopa yli oppiainerajojen.” (12)

”- ehkäpä tehtäväkirjoihin alkaa tulla tehtäviä, joissa somen hyödyntäminen on tärkeää” (3)

”Koulun omien tapahtumien ja tuotosten arkistoinnissa” (10)

”Lahjakkaita lapsia ei suomalainen koulujärjestelmä pysty tukemaan; olisiko tässä mahdollisuus” (6)

”En osaa sanoa. En ainakaan ole sen kannalla, että oppikirjat siirtyisivät pelkästään tietokoneille. Johtuu varmaan siitä, että itse luen lehdet ja kirjat mieluummin sohvalta löhöten ☺ Tsemppiä gradun tekoon! Toivottavasti vastauksistani oli jotain hyötyä ☺” (4)

”Tarpeen mukaan hyödyllisiä sovelluksia käyttäen. Ei kaikkea mahdollista, jolloin mitään ei oteta haltuun kunnolla.” (2)

Esille nousevat esimerkiksi oppilaiden, opettajien, kodin ja koulun välinen yhteistyö. Myös kansainväliset yhteistyöhankkeet mainitaan tutkimushenkilöiden kirjoituksissa.

”Erilaisten ryhmien kautta tiedon välittäminen ja verkostoituminen varmasti helpottaisi esim. kodin ja koulun välistä yhteistyötä” (8)

”Voitaisiin esim. keskustella kiusaamisesta, rasisimista yms. vaikeista asioista siten, että koulu olisi ajan tasalla siitä, mitä oppilaille kuuluu. Koulut voisivat tehdä enemmän yhteistyötä keskenään (oppilaat ja myös opettajat)” (1)

”Asiantuntijaverkostot, projektialustat, kansainväliset yhteistyöhankkeet, virtuaaliodellisuudet, simulointiympäristöt jne...!” (7)

Myös Kotilaisen (2001, 31) tutkimuksen mukaan viestintäkasvatustyöhön tarvitaan tukea. Tuki voisi olla esimerkiksi oppimateriaalin saatavuutta, viestintäkasvatuksen koulutusta sekä alan tutkijoiden ja opettajien yhteistyötä.

Vesterinen (2007, 83) toteaa selvityksessään, että tarvitsisimme ainesidonnaista mediakasvatusta (media opetusvälineenä), mutta media opetusvälineenä tulisi huomioida myös perusopetuksessa ja opettajankoulutuksessa. Myös kyselyyn vastanneiden opettajien teksteistä nousee esille tarve sosiaalisen median opetuskäytön koulutukselle.

”Hyvä kysymys. Edelleen peräänkuulutan sitä, että ops ei mitenkään tue tietotekniikan perus- ja sovelluskäyttöä eikä mediakasvatusta, mediataitoja eikä somea, uudistus ja kehitys pitäisi lähteä ensin ruohonjuuritasolta, jotta sen käytännön soveltaminen onnistuisi. Opettajilta puuttuu tietoa ja taitoa, miten soveltaa perustietotekniikkaa opetuksessa saati somea. Puhun myös itsestäni 😊” (11)

”Mielikuvitus käyttöön, vain taivas rajana! Koulutusta. Ideoiden jakamista ammattilaisten kesken.” (9)

”Tähän juuri tarvisin lisäkoulutusta ja tietoa. Onko jollakin tästä kokemusta?” (5)

Tämän tutkielman vastauksista selviää, että opettajat hyödyntävät sosiaalista mediaa opetuksessaan, vaikka eivät olisi koulutusta sen käyttöön saaneetkaan. Kotilaisen (2001, 30) tutkimuksessa suurimpana ongelmana opettajat kokevat juuri tieto- ja viestintätekniiikan koulutuksen vähäisyyden sekä perus- että täydennyskoulutuksessa. Ongelmina mainitaan myös rahan, ajan ja oppimateriaalin puute. Yläkouluissa ja viestintään painottuneissa kouluissa ongelmiksi koetaan esimerkiksi opetuksen integrointi ja opettajien yhteistyö.

6.5. Tutkimustulosten yhteenveto

Niinistön ja Ruhalan (2007, 133) mukaan mediakasvatus tulisi aloittaa jo lapsuudessa. On tärkeää, että lapsella on mahdollisuus oppia sosiaalisen median käyttö yhdessä aikuisen kanssa. Mediakasvatus sopii siis jo pienille lapsille.

Tähän tutkielmaan osallistuneet henkilöt ovat alakoulun opettajia, jotka työskentelevät luokilla 1–6. Osa heistä on aineenopettajia, osa luokanopettajia ja osa työskentelee yhdysluokassa. Nämä 16 tutkimushenkilöä ovat vastanneet kyselyyn sosiaalisen median opetus- käytöstä. He ovat kirjoittaneet omista kokemuksistaan, ajatuksistaan ja käsityksistään sosiaaliseen mediaan liittyen. Vastaukset ovat olleet monipuolisia ja hyvin kuvailevia tekstejä, mikä on tehnyt aineiston tarkastelusta ja tutkielman kirjoittamisesta hyvin mielekäästä.

Vesterisen (2007, 83) mukaan sosiaalisen median käyttö opetuksessa riippuu asenteista. Sosiaalinen media ei liity vain taitoihin ja valmiuksiin, vaan myös tilanteisiin. Mediakasvatuksen tavoitteena on kattaa eri oppitunnit, mutta myös vapaa-ajan toimintaa koulun ulkopuolella. Koulut ”mediaopettavat” tiedostamattaan, kun he asettavat sääntöjä ja rajoituksia tietokoneiden ja tarvikkeiden käyttöön.

Suurin osa kyselyyn vastanneista alakoulun opettajista kokee sosiaalisen median suhteellisen tutuksi ja osaa määritellä omin sanoin, mitä sosiaalinen media tarkoittaa. Jokainen tutkimushenkilö nimesi myös useita sosiaalisen median muotoja. Kenellekään vastaajista sosiaalinen media ei ollut täysin tuntematon.

Vesterisen (2007, 83) mukaan sosiaalisen median hyödyntäminen opetuksessa ei ole itseisarvo. Sosiaalisen median opetuskäyttöä tulisi suunnitella siten, että siitä tulisi osa opetusta hyödyllisellä ja lasten ja nuorten mediakulttuurin mukaan ottavalla tavalla. Suunnittelussa tulee huomioida myös opettajien ja oppilaiden toiminnan pedagoginen tukeminen sosiaalisen median tarjoamien sovellusten avulla.

Tutkimushenkilöiltä kysyttiin, mitä sosiaalisen median lajeja he käyttävät opetuksessaan. Yleisimmin mainittuja vastauksia olivat YouTube, Wilma, Wikipedia sekä erilaiset oppimisalustat. Suurin osa vastaajista hyödyntää sosiaalista mediaa jollain tavalla opetuksessaan joko joka päivä tai harvoin. Jokainen kuitenkin käyttää sitä vastauksensa mukaan joskus.

Vastausten perusteella yli puolet tutkimushenkilöistä hyödyntää sosiaalista mediaa äidinkielen opetuksessa. Myös esimerkiksi biologia ja kuvaamataito mainittiin useassa vastauksessa. Tutkielmaan osallistuneet opettajat käyttävät sosiaalista mediaa hyvin erilaisissa oppimis- ja opetustilanteissa. Yleisimmin mainittuja tilanteita olivat tiedon ja ideoiden etsiminen sosiaalisen median avulla.

Sosiaalisen median opetuskäytön esimerkkejä ovat muun muassa uuden asian opettaminen ja kertaaminen, tietosuoja-, tietoturva- ja tekijänoikeusasioiden opettaminen sekä vertaisavun saaminen esimerkiksi Skypen kautta. Alakouluopettajien vastauksista ilmenee, että tieto- ja viestintätekniiikan täydennyskoulutuksen tarve on ilmeinen.

Osa opettajista ei ole saanut koulutusta sosiaalisen median opetuskäyttöön ollenkaan. Muutama opettaja kokee saaneensa koulutusta paljon. Kolme opettajaa kuudestatoista ei koe tarvitsevansa lisäkoulutusta.

Koulutusta haluavat opettajat toivovat koulutuksen olevan käytännönläheistä, sosiaalisia medioita esittelevää, tietoja päivittävää, mutta ei liian laajaa. He toivovat konkreettisia esimerkkejä sosiaalisen median opetuskäytöstä eri vuosiluokilla sekä valmiita linkki- ja opetuspaketteja eri aiheisiin liittyen. Vastaajat haluaisivat lisäkoulutusta siihen, miten sosiaalista mediaa voisi käyttää pedagogisesti järkevästi ja oppimista tukevasti sekä miten rajoittaa sosiaalisen median viemää aikaa. Opettajat haluaisivat kuulla sosiaalista mediaa aktiivisesti käyttävien opettajien kokemuksista sekä uusista sovelluksista, menetelmistä ja oppimisalustojen mahdollisuuksista. He haluaisivat koulutusta myös tietoturvaan ja yleensä median turvallisuuteen liittyen.

Tulevaisuudessa alakouluopetuksessa voidaan vastausten mukaan hyödyntää sosiaalista mediaa esimerkiksi idealähteenä, erilaisissa projekteissa, kommunikoinnin apuna sekä kodin, koulun, opettajien että oppilaiden välillä.

”Vain mielikuvitus on rajana. Läpi oppiaineiden on mahdollisuuksia.” (14)

7. POHDINTA

Itsekin aktiivisena uuden teknologian käyttäjänä valitsin aiheekseni sosiaalisen median alakouluopetuksessa. Valitsin aiheen oman kiinnostukseni perusteella. Aiheesta, joka motivoi, tekee parempaa tutkimusta ja työstä jaksaa innostua yhä uudelleen.

Sosiaalisen median suosio on kasvanut huimasti. Se on ajankohtainen aihe, josta kirjoitetaan ja puhutaan paljon niin yleisesti kuin opetuskäyttöönkin liittyen. Myös Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 2014 luonnoksessa painotetaan tieto- ja viestintätekniikan monipuolista käyttöä kaikissa oppiaineissa ja kaikilla perusopetuksen vuosiluokilla. Viestintätekniikkaa hyödynnetään esimerkiksi tiedon kanssa työskentelyssä, uuden tiedon luomisessa, vuorovaikutuksessa sekä ongelman ratkaisussa. Sisällöksi valitaan oppilasta kiinnostavia ongelmia ja haasteita. Tavoitteena on vahvistaa oppimismotivaatiota, luovuutta ja itseohjautuvuutta. (Opetushallitus 2012 b.)

Tarkoitukseni oli selvittää alakouluopettajien ajatuksia ja kokemuksia sosiaalisen median opetuskäytöstä. Kuinka opettajat hyödyntävät sosiaalista mediaa alakoulussa? Kuinka usein he käyttävät mediaa opetuksessa? Millaisia kokemuksia ja käsityksiä heillä on sosiaalisesta mediasta? Keräsin aineistoa helmi- ja maaliskuussa 2013 Facebookin ja Opettaja-lehdessä 22.02.2013 julkaisemani ilmoituksen välityksellä. Tutkielmaan osallistui 16 opettajaa, kymmenen naista ja kuusi miestä. Osallistujien ikä vaihteli 27–59 ikävuoden välillä.

Analysoin saamani vastaukset laadullista fenomenografista analyysia noudattaen. Asetin kaksi tutkimusongelmaa ja niille alaongelmat, joiden avulla halusin selvittää, mitä alakoulun opettaja tietää sosiaalisesta mediasta ja miten hän sitä hyödyntää opetus- ja oppimislanteissa päivittäisessä koulutyössään.

Tutkielmani tuloksena totean, että sosiaalinen media on alakoulun opettajille tuttu ja jo käytössä opetuksessa. Tutkielmaan osallistuneet opettajat hyödyntävät jokainen joskus sosiaalista mediaa opetuksessa. Kuusi vastaajaa käyttää sosiaalista mediaa opetuksessaan joka päivä, seitsemän opettajaa vastauksensa mukaan harvoin ja loput kolme opettajaa käyttää sosiaalista mediaa kerran viikossa. Vastaajien mukaan sosiaalinen media parhaimmillaan helpottaa opettajan työtä ja antaa ideoita omaan opetukseen. Sosiaalista mediaa voidaan hyödyntää niin monella eri tavalla kuin on opettajiakin. Vain mielikuvitus on rajana!

Tutkielmani kulkuun kokonaisuutena olen pääosin tyytyväinen. Tulokuvauksessa tämän tutkielman ja aiempien tutkimusten tulosten rinnakkain kuljettaminen tuo kuitenkin tekstiin sirpaleisuutta, mikä mielestäni häiritsee sekä lukukokemusta että sisällöllisyyttä. Omalle työlleen myös sokeutuu, eikä virheitä ja epäselvyyksiä välttämättä itse huomaa. Sirpaleisuutta työhöni tuo myös se tosiasia, että kirjoittaminen on tapahtunut pitkällä aikavälillä ja pienissä pätkissä muiden opintojen ohella.

Erityisellä kiitollisuudella ja ilolla luin kyselyyni vastanneiden opettajien tekstejä. Vastaukset tuottivat paljon hyviä hetkiä välillä puuduttavaankin tietokoneella istumiseen kauniina hiihtolomapäivinä. Kiitän sydämellisesti myös ohjaajaani Timo Pinolaa selkeistä ohjeista ja kommentteista tämän prosessin aikana.

Teoriataustaan liittyvä materiaali oli mielenkiintoista ja sellaista kirjallisuutta, jota muutenkin opintoihini liittyen luen. Luokanopettajakoulutuksessa usealla kurssilla on sivuttu tieto- ja viestintäteknikkaa ja sosiaalista mediaa jollakin tavoin. Itse olen myös niin harjoittelussa kuin sijaisenaikin hyödyntänyt sosiaalisen median mahdollisuuksia oppituntien suunnittelussa ja toteutuksessa. Fenomenografiaan liittyviä teoksia olisin tosin tarvinnut tutkielmaani tehdessä enemmän.

Sosiaaliseen mediaan liittyviä tutkimuksia ei ole paljoa tehty, joten jatkotutkimusten tarve on ilmeinen. Mieleeni tulleita jatkotutkimusaiheita ovat esimerkiksi sosiaalisen median opetuskäyttö yläkoulussa ja lukiossa sekä opettajien saama jatkokoulutus sosiaalisen median opetuskäyttöön. Erityisesti väitöskirjatasoista tutkimusta sosiaaliseen mediaan liittyen kaivattaisiin.

LÄHTEET

- Aalto, T. & Uusisaari, M. 2009. Nettielämää. Sosiaalisen median maailmat. Jyväskylä:Gummerus Kirjapaino.
- Alamäki, A. & Luukkonen, J. 2002. Osaamisen kehittämisen digitaaliset keinot: strategia, sisällöntuotanto, teknologia ja käyttöönotto. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Alasuutari, P. 2001. Laadullinen tutkimus. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Asia/Pacific Cultural Centre for UNESCO. Handbook. Non-formal Adult Education Facilitators. Module Five. Using Learning Aids. Saatavilla: <http://www2.unescobkk.org/elib/publications/nonformal/M5.pdf> [Luettu: 27.03.2013.]
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1996. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Rovaniemi: Lapin yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja C 13.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Eskola, J. 2001. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 179–203.
- Haasio, A. & Piukkula, J. 2001. Oppiminen verkossa. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Haasio, A. & Haasio, M. 2008. Pulpetit virtuaalivirrassa. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Herkman, J. 2007. Kriittinen mediakasvatus. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. Tampere: Tammer-paino Oy.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Häkkinen, K. 1996. Fenomenografisen tutkimuksen juuria etsimässä. Teoreettinen katsaus fenomenografisen tutkimuksen lähtökohtiin. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Jyväskylä: Opetuksen perusteita ja käytänteitä 21.
- Hätönen, H. 2006. Eläköön opetussuunnitelma II. Opas ammatillisen koulutuksen järjestäjille ja oppilaitoksille. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.

- Kalliala, E. & Toikkanen, T. 2009. Sosiaalinen media opetuksessa. Tampere: Esa Print Oy.
- Kangas, S. 2007. Mäkin haluun! Pelit luovuuden leikkikenttänä. Teoksessa L. Pentikäinen, A. Ruhala & H. Niinistö (toim.) *Mediametkaa*. Osa 2. Kasvattajan matkaopas lasten mediamaailmaan. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 48–55.
- Kangas, S., Lundvall A & Sintonen S. 2008. Lasten ja nuorten mediamaailma pähkinänkuoressa. Liikenne- ja viestintäministeriö. Lasten ja nuorten mediafoorumi. 4, 6–7. Saatavilla: http://www.lvm.fi/c/document_library/get_file?folderId=22170&name=DLFE-4803.pdf&title=Lasten [Luettu: 02.08.2012]
- Kiviniemi, K. 2000. Johdatus verkkopedagogiikkaan. Kokkola: Art-Print Oy.
- Kiviniemi, K. 2001. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 70–85.
- Kokkonen, J. 2008. Eettisyys lasten mediamaailmassa. Teoksessa A. Ruhala, M. Ritokoski & H. Niinistö (toim.) *Mediametkaa! Osa 3. Mediakasvatus, eettisyys ja uskonnolliset ilmiöt*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 14–18.
- Korhonen, V. 2003. Oppijana verkossa. Tampere: Juvenes Print-Tampereen yliopistopaino Oy.
- Kotilainen, S. 2001. Mediakulttuurin haasteita opettajankoulutukselle. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy Juvenes Print. 13–16, 20–22, 29–30. Saatavilla: <http://acta.uta.fi/pdf/951-44-5072-8.pdf> [Luettu: 07.08.2012]
- Kotilainen, S. 2009. Teemana maailmanlaajuinen vastuu. Lasten ja nuorten mediakulttuurit kasvattajien haasteena. Opetus- ja kulttuuriministeriön verkkolehti. Saatavilla: <http://www.minedu.fi/etusivu/arkisto/2009/1308/gloaalivastuu.html/> [Luettu: 02.08.2012]
- Kotilainen, S. & Rantala, L. 2008. Nuorten kansalaisidentiteetit ja mediakasvatus. Helsinki: Hakapaino.
- Kupiainen, R., Sintonen, S. & Suoranta, J. 2007. Mediakasvatuksen tutkimus Suomessa. Suomalaisen mediakasvatuksen vuosikymmenet. Teoksessa: Kynäslahti, H., Kupiainen, R., & M. Lehtonen (toim.) *Näkökulmia mediakasvatukseen*. Mediakasvatusseuran julkaisuja 1, 3–25. Saatavilla: <http://www.mediakasvatus.fi/publications/ISBN978-952-99964-1-4.pdf> [Luettu: 02.08.2012]
- Lavonen & Meisalo. Opetuksen tavoitteet ja työtavat. Saatavilla: <http://www.edu.helsinki.fi/malu/kirjasto/tyotavat/main.htm> [Luettu: 07.08.2012]
- Mannerheimin lastensuojeluliitto. Mediakasvattajan kenttäopas.

- Peruskouluikäisten vanhemmille. Saatavilla: <http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/98ab5a339f0c5e05deb76287a51ff4b2/1364398843/application/pdf/11904115/Mediakasvattajan%20kentt%C3%A4opas%20peruskoululaisten%20vanhemmille.pdf> [Luettu: 27.03.2013.]
- Matikainen, J. 2001. Vuorovaikutus verkossa. Verkkopohjaiset oppimisympäristöt vuorovaikutuksen näyttämöinä. Helsinki: Yliopistopaino.
- Matikainen, J. 2008. Verkko kasvattajana. Mitä aikuisen tulisi tietää ja ajatella verkosta. Helsinki: Yliopistopaino.
- Metsämuuronen, J. 2001. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Viro: Metodologia-sarja 4.
- Metsämuuronen, J. 2006. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Teoksessa J. Metsämuuronen (toim.) Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 83, 81–147.
- Metsämuuronen, J. 2006. Metodologian perusteet ihmistieteissä. Teoksessa J. Metsämuuronen (toim.) Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 16–79.
- Mäntymäki, M. 2012. Lapset ja nuoret sosiaalisessa mediassa. Teoksessa H. Niemi & R. Sarras (toim.) Tykkää tästä! Opettajan ammattietiikka sosiaalisen median ajassa. Juva: Bookwell Oy, 9–22.
- Niemi, H. 2012. Opettajan vastuun rajat ja rajattomuus sosiaalisen median keskellä. Teoksessa H. Niemi & R. Sarras (toim.) Tykkää tästä! Opettajan ammattietiikka sosiaalisen median ajassa. Jyväskylä: PS-kustannus, 25–37.
- Niinistö, H. & Ruhala, A. 2006. Media Muffinssi. Noin kymmenen työkalua mediaan. Saatavilla: <http://mediametka.fi/uploads/MM-10ask-LOP-työkaluamediaan-01.pdf> [Luettu: 27.03.2013.]
- Niinistö, H. & Ruhala, A. 2007. Pienten lasten mediakasvatus. Teoksessa H. Kynäslahti, R. Kupiainen & M. Lehtonen (toim.) Näkökulmia mediakasvatukseen. Helsinki: Mediakasvatusseuran julkaisuja, 123–135. Saatavilla: <http://en.mediakasvatus.fi/publications/ISBN978-952-99964-1-4.pdf#page=84> [Luettu: 26.09.2011]
- Nurmela, S. & Suominen, R. 2007. Verkko-opettajaksi viikossa. Turku: Painosalama Oy.
- Okkonen, S. 2007. Faktaa ja fiktiota lasten kanssa. Median tarinat draamakasvatuksessa. Teoksessa L. Pentikäinen, A. Ruhala & H. Niinistö (toim.) Mediametkaa. Osa 2. Kasvattajan matkaopas lasten mediamaailmaan. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 66–74.
- Olkinuora, E., Mikkilä-Erdmann, M., Nurmi, S. & Ottosson, M. 2001. Multimediaoppi materiaalin tutkimuspohjaista arviointia ja suunnittelun suuntaviivoja. Turku: Painosa-

lama Oy.

Opetushallitus. 2012.

2012a. Lehdistötiedote. Saatavilla:

<http://www.oph.fi/lehdistotiedotteet/2012/014>. [Luettu: 10.08.2012]

2012b. Luonnos perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiksi 2014. Saatavilla:

http://www.oph.fi/download/146131_Luonnos_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteiksi_VALMIS_14_11_2012.pdf [Luettu: 28.03.2013.]

2012c. Sosiaalisen median opetuskäytön suositukset. Saatavilla:

http://www.oph.fi/download/140104_sosiaalisen_median_opetuskayton_suosituksset.pdf [Luettu: 28.03.2013.]

Opetushallitus. 2013. Sosiaalisen median opetuskäytön suositukset. Saatavilla:

http://www.edu.fi/sosiaalisen_median_opetuskayton_suosituksset [Luettu: 28.03.2013.]

Parkkonen, H. 1991. Auta minua tekemään itse. Montessori-menetelmän sovelluksia.

Porvoo: WSOY.

Patel, R. & Davidson, B. 1994. Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning. Studentlitteratur: Lund.

Pelastakaa lapset – Rädda barnen. 2011. Nettielämä on oikeaa elämää ja nettikasvatus on

tavallista kasvatusta. Saatavilla: [http://pelastakaalapsset-fi-](http://pelastakaalapsset-fi-bin.directo.fi/@Bin/cb792dba843d11a9a8c06cd2d49c3863/1364406237/application/pdf/779529/nettiopas_aikuisille_final.pdf)

[bin.directo.fi/@Bin/cb792dba843d11a9a8c06cd2d49c3863/1364406237/application/pdf/779529/nettiopas_aikuisille_final.pdf](http://pelastakaalapsset-fi-bin.directo.fi/@Bin/cb792dba843d11a9a8c06cd2d49c3863/1364406237/application/pdf/779529/nettiopas_aikuisille_final.pdf) [Luettu: 27.03.2013.]

Rissanen, R. 2012. KvaliMOTV. 5.1 Fenomenografia. Savonia-ammattikorkeakoulu.

Saatavilla: http://www.fsd.uta.fi/metelmaopetus/kvali/L5_1.html [Luettu: 10.12.2012]

Ruhala, A. & Salokoski T. 2008. Mediakasvatus. Teoksessa A.

Ruhala, M, Ritokoski & H. Niinistö. (toim.) Mediametkaa! Osa 3. Mediakasvatus, eettisyys ja uskonnolliset ilmiöt. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 25–32.

Ruhala, A. & Salokoski T. 2008. Media muokkaa lapsen maailmankuvaa. Teoksessa A.

Ruhala, M, Ritokoski & H. Niinistö (toim.) Mediametkaa! Osa 3. Mediakasvatus, eettisyys ja uskonnolliset ilmiöt. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 19–24.

Rättilä, T. 2007. Sosiaalisen median mahdollisuudet kodin, koulun ja kunnan viestinnässä.

Tampere: Tampereen yliopisto.

Salokoski, T. 2007. Turvallista mediamatkaa! Taitavaksi median tulkitsijaksi aikuisen

tukemana. Teoksessa L. Pentikäinen, A. Ruhala & H. Niinistö (toim.) Mediametkaa! Osa 2.

Kasvattajan matkaopas lasten mediamaailmaan. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 75–86.

Salokoski, T. & Mustonen, A. 2007. Median vaikutukset lapsiin ja nuoriin. Katsaus

tutkimuksiin sekä kansainvälisiin mediakasvatuksen ja -sääntelyn käytäntöihin.

Mediakasvatusseuran julkaisuja 2. 31. Saatavilla:

<http://www.mediakasvatus.fi/publications/ISBN978-952-99964-2-1.pdf>

[Luettu: 02.08.2012]

Sassi, S. 2009. Mitä kuuluu yleisölle verkkoviestinnän aikakaudella? Teoksessa S. Kotilainen (toim.) Suhteissa mediaan. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 34.

Statistikcentralen. 2010. Statistik [online].

Saatavilla:

http://www.stat.fi/til/sutivi/2010/sutivi_2010_2010-10-26_tie_001_sv.html

[Luettu: 19.01.2011].

Syrjälä, L., Ahonen, S., Syrjäläinen, E. & Saari, S. 1996. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.

Syrjäläinen, E., Eronen, A. & Värri, V-M. 2007. Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.

Tilastokeskus. 2010. Tilastot [online].

Saatavilla: http://www.stat.fi/til/sutivi/2010/sutivi_2010_2010-10-26_tie_001_fi.html

[Luettu: 19.01.2011].

Saatavilla: http://www.stat.fi/til/sutivi/2010/sutivi_2010_2010-10-26_kat_003_fi.html

[Luettu: 19.01.2011].

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2006. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Utbildningsstyrelsen. 2010. Hitta material [online].

2010a. Saatavilla: http://www.edu.fi/hitta_material/it_i_skolan/vada_sociala_medier

2010b. Saatavilla:

http://www.edu.fi/hitta_material/it_i_skolan/vada_sociala_medier/sociala_medier_mer_an_bara_tjanster_och_verktyg

2010c. Saatavilla:

http://www.edu.fi/hitta_material/it_i_skolan/vada_sociala_medier/pedagogiska_utgangs_punkter

2010d. Saatavilla:

http://edu.fi/materiaaleja_ja_tyotapoja/tvt_opetuksessa/mika_ihmeen_sosiaalinen_media/pedagogisia_lahtokohtia

2010e. Saatavilla:

http://edu.fi/materiaaleja_ja_tyotapoja/tvt_opetuksessa/mika_ihmeen_sosiaalinen_media

2010f. Saatavilla:

http://edu.fi/materiaaleja_ja_tyotapoja/tvt_opetuksessa/mika_ihmeen_sosiaalinen_media/sosiaalinen_media_ei_ole_vain_valineita_ja_palveluita [Luettu: 20.01.2011].

Uusikylä, K. & Atjonen, P. 2007. Didaktiikan perusteet. Kasvatustiede. WSOY.

Uusitalo, H. 1991. Tiede, tutkimus ja tutkielma. Johdatus tutkielman maailmaan. Juva: WSOY.

Vesterinen, O. 2007. Mediakasvatus oppilaitosinstituution yhte(nä)isenä alueena. Teok-
sessa H. Kynäslähti, R. Kupiainen & M. Lehtonen (toim.) Näkökulmia mediakasvatuk-
seen. Helsinki: Mediakasvatusseuran julkaisuja, 73–85. Saatavilla:
<http://en.mediakasvatus.fi/publications/ISBN978-952-99964-1-4.pdf>
[Luettu: 05.10.2011]

Liite

Pro gradu-tutkielma

Sosiaalinen media alakouluopetuksessa

Minna Nevala

minneval@paju.oulu.fi

SOSIAALINEN MEDIA ALAKOULUOPETUKSESSA

Pro gradu -tutkielmassani haluan selvittää opettajien kokemuksia sosiaalisen median hyödyntämisestä alakouluopetuksessa. Kannattaako sosiaalista mediaa käyttää alakouluopetuksessa? Mitä sosiaalinen media voi antaa oppilaille? Miten sosiaalinen media voi motiivoida oppilaita alakoulussa?

Pyydän Sinua ystävällisesti vastaamaan lomakkeen kysymyksiin sosiaalisen median hyödyntämisestä alakouluopetuksessa. Toivon monipuolisia vastauksia ja kuvauksia, mutta lyhyetkin vastaukset ovat tärkeitä. Jokainen kokemuksesi on merkittävä! Lomakkeen täyttöön kuluu noin 30 minuuttia. Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti.

KYSELYLOMAKE

A. Taustatietoa

Vastaa kysymykseen 3 ympyröimällä sopivin/ sopivimmat kirjaimet.

1. Ikä: _____

2. Sukupuoli: mies _____ nainen _____

3. Koulutus:

- a) ammattikoulu
- b) lukio/ opistoaste
- c) ammattikorkeakoulu
- d) alempi korkeakoulututkinto
- e) ylempi korkeakoulututkinto
- f) muu, mikä?

---

4. Mahdolliset erikoistumisopintosi ammatissasi:

---

5. Millä luokalla alakoulussa toimit opettaja?

---

6. Kuinka kauan olet toiminut alakouluopettajana (vastaus vuosina)?

---

7. Omat kokemuksesi teknologian käytöstä (esim. tietokone)

a) työssä:

---

b) vapaa-ajalla:

B. Sosiaalinen media

8. Onko sosiaalinen media sinulle tuttu? (Sanaparien välillä on viisi viivaa. Merkitse rasti sille viivalle, joka vastaa käsitystäsi mahdollisimman tarkasti.)

Tuttu _ _ _ _ _ Tuntematon

9. Määrittele omin sanoin, mitä sosiaalinen media mielestäsi tarkoittaa:

---

10. Luettele ne sosiaaliset mediat, jotka tunnet.

---

11. Miten törmäsit ensimmäisen kerran sosiaaliseen mediaan?

---

12. Oletko saanut koulutusta sosiaalisen median käyttöön?

---

13. Millaista koulutusta toivoisit saavasi?

---

14. Mitä hyviä ja huonoja puolia sosiaalinen media mielestäsi tuo mukanaan

yleisesti? _____

---

opetuksessa?

C. Sosiaalinen media alakouluopetuksessa

Vastaa kysymyksiin 16 ja 17 ympyröimällä sopivin/ sopivimmat kirjaimet.

15. Mitä sosiaalisen median lajeja käytät opetuksessasi?

---

16. Kuinka usein hyödynnät sosiaalista mediaa alakouluopetuksessa?

- a) joka päivä
- b) kerran viikossa
- c) kerran kuukaudessa
- d) harvoin. Milloin?

---

17. Missä oppiaineissa hyödynnät sosiaalista mediaa?

- a) matematiikka
- b) historia
- c) biologia
- d) saksa/ ranska
- e) englanti
- f) kuvaamataito
- g) käsityö
- h) uskonto/ elämäkatsomustieto
- i) liikunta
- j) äidinkieli
- k) muu, mikä?

---

18. Miksi koet, että sosiaalista mediaa kannattaa käyttää niissä oppiaineissa, jotka olet ympäröinyt kysymyksessä 17? Mainitse erittelyssäsi myös oppiaine.

---

19. Missä oppimis- ja opetustilanteissa olet hyödyntänyt sosiaalista mediaa alakouluopetuksessa (esim. ryhmätöissä, sovellettaessa äsken opittua asiaa, eriyttämisessä)? Mainitse erittelyssäsi myös oppiaine.

---

20. Miksi sosiaalista mediaa kannattaa käyttää alakouluopetuksessa? Perustele vastauksesi huolellisesti ja monipuolisesti.

---

21. Millaista lisäarvoa sosiaalinen media on tuonut alakouluopetukseen? Perustele vastauksesi huolellisesti ja monipuolisesti.

---

22. Miten opetus voi muuttua käytettäessä sosiaalista mediaa?

---

23. Miten sosiaalinen media motivoi oppilaita alakoulussa?

---

24. Miten sosiaalista mediaa voisi tulevaisuudessa hyödyntää alakouluopetuksessa? Perustele vastauksesi huolellisesti ja monipuolisesti.

Lämmin kiitos vastauksestasi!